

Vold blant barn og unge i Trondheim

Erfaringer sett fra ståstedet til unge voldsutøvere,
foreldre til voldsutøvere, og fagansatte i hjelpeapparatet

SLT

Samordning av lokale rus- og
kriminalitetsforebyggende tiltak

RAPPORT | 20
MARS | 21

INNHOOLD

Forord	2
Sammendrag	3
1. Innledning	6
Formål	7
Gangen i rapporten	7
2. Metode	9
Kvantitativ metode	9
Tallgrunnlag og statistikk	9
Kvalitativ metode	9
Intervju av ungdommer	9
Gruppeintervju av foreldre og foresatte.....	10
Gruppeintervju av fagpersoner	10
3. Funn og resultater	11
Ungdomsvold og utviklingstrekk i Trondheim	11
Ungdommenes perspektiv	12
Oppvekst: Om utvikling og utdanning	12
Omgivelser: Om miljø og egen identitet	15
Voldsutøvelse: Om volden	19
Hjelpeapparatet: Om forholdet til offentlige aktører	23
Foreldrenes perspektiv	27
Tjenestenes perspektiv	30
4. Drøfting	41
5. Oppsummering og avslutning	45
Vedlegg	47

FORORD

Denne rapporten er et resultat av at Politirådet i Trondheim har ønsket mer kunnskap om vold blant barn og unge i byen. Utgangspunktet har vært en økende trend i voldsbruk blant ungdom, og gjennom en undersøkelse er det her sett nærmere på fenomenet. I undersøkelsen er ungdom som utfører vold og foreldre til ungdom med voldsadferd intervjuet for å innhente deres erfaringer. I tillegg har fagansatte fra ulike instanser i tjenesteapparatet deltatt i et fokusgruppeintervju.

Arbeidsgruppa som står bak denne rapporten har vært sammensatt av representanter fra Trøndelag politidistrikt, Trondheim kommune og NAV:

Amund Rolseth – Analytiker, Politiet
Tor Erik Rønne – Politikontakt GDE–midt, Politiet
Beate Støkkan – Politikontakt GDE–sør, Politiet
Audun Vårvik – Fag- og opplæringsansvarlig forebygging, Politiet
Astrid Helene Selliseth Ellard – Fagutvikler Omsorgsenheten, Trondheim kommune

Lena Borch Abrahamsen – Barnevernsleder BFT Østbyen, Trondheim kommune
Jannicke Akse – Rådgiver fagstaben, Oppvekst og utdanning, Trondheim kommune
Ingvild Heggstad – Rådgiver fagstaben, Helse og velferd, Trondheim kommune
Thomas Hugaas Molden – Rådgiver fagstaben, Helse og velferd, Trondheim kommune
Geir Vågen – Psykolog, Barne og familietjenesten Midtbyen, Trondheim kommune
Tor Kristian Stinessen – SLT Koordinator, Trondheim kommune
Tore Haller – Leder NAV Ung, Lerkendal og Heimdal, NAV

Arbeidsgruppa har hatt ukentlige møter og gjennomført prosjektet i perioden august 2020 til mars 2021.

Det rettes en stor takk til alle som har deltatt i intervjuer i undersøkelsen, og spesielt til ungdommene og foreldrene som var villige til å dele sine erfaringer med oss.

SAMMENDRAG

I Trondheim har man de siste årene med bekymring sett en økning i voldsbruk og trusler om vold blant barn og unge. I denne rapporten ses det nærmere på dette som tema, og med et blikk på å få mer innsikt i hva dette skyldes og hvordan motvirke den negative trenden gjennom forebyggende arbeid. Formålet har vært å få mer kunnskap om fenomenet til nytte i arbeidet med å kunne snu en negativ og uønsket utvikling. Rapporten bygger derfor på analyser fra intervjuer med ti ungdommer som har vært i kontakt med politiet etter bruk av vold og andre lovbrudd.

I tillegg ble fire foreldre til unge voldsutøvere samt ti fagpersoner i hjelpeapparatet intervjuet som to separate fokusgrupper.

I intervjuene delte ungdommene sitt syn og sine erfaringer på vold, vennemiljø, forhold til politi, skole og hjelpeapparat, og sine tanker om egen bakgrunn og fremtidsplaner. Ungdommene fortalte om noe utfordringer i hjemmet, men beskrev ikke dette som spesielt problematisk for dem selv. De satte heller ikke hjemmesituasjonen i sammenheng med egen voldsutøvelse og kriminalitet. Flere fortalte at de tilbringer lite tid hjemme, og at de heller søker ut blant jevnaldrende. De var i liten grad engasjert i organiserte aktiviteter som idrettslag, men noen besøkte ungdomsklubber. Miljøene ungdommene har søkt seg til ble av enkelte beskrevet som "dårlige eller feil miljøer". Samtidig var det blant disse vennene og i dette miljøet mange opplevde sosial støtte, gjensidig tillit og en arena for spenning og opplevelser. Ungdommenes beskrivelser av miljøene tyder ikke på at de bærer preg av å være lukkede gjenger, men snarere inkluderende miljøer hvor de som passet inn kan delta og trekke seg ut etter eget ønske.

Det gikk igjen at ungdommene beskrev utfordringer på skolen. De opplevde å ha falt utenfor, å ha vært offer for mobbing, blitt syndebukker eller generelt blitt sett på urolige.

Mangel på inkludering og tilhørighet i skole og fritidsaktiviteter indikerer at ungdommene havner utenfor blant andre ungdommer, og dermed opplever et slags utenforskap.

Ungdommene beskrev politiet som lite imøtekommende og forståelsesfulle, og de ga uttrykk for en opplevelse av å ha blitt utsatt for forskjellsbehandling og overdrevne reaksjoner. Noen beskrev det som om at politiet med sin håndtering av ungdommene fremprovoserer konfrontasjoner. Det gikk likevel igjen at ungdommene også har gode eller greie møter med enkelte politibetjener, og som viser interesse og forståelse for ungdommene. Informantene var lite opptatt av hvilke hjelpetjenester de har vært i kontakt med. Begrep som "individuell plan" var stort sett ukjent for ungdommene, og også noe de viste lite interesse for.

Rusmisbruk forekom i ungdomsmiljøene, men involvering i salg og organisering av nettverk rundt omsetning av rusmidler ble ikke beskrevet som en del av aktivitetene i ungdommenes miljø. Rusmidler ble skaffet fra noen utenfor miljøet.

Begrepet "vold" ble vanligvis ikke benyttet av ungdommene. Det voksenverden ville omtalt som vold ble heller omtalt som "beefing", "slåssing" eller ut fra situasjonen som "å sette noen på plass". Volden ble ofte forklart som en justis blant ungdommene, og det var ingen som var opptatt av negative konsekvenser for den som ble utsatt for vold. En informant syntes imidlertid det var litt synd på den som ble banket opp når det ble filmet.

Foreldrene forteller at ungdommene ofte fikk problemer i skolen, og i flere tilfeller at det var i skolemiljøet at vanskene startet. De havnet lett i konflikter og ble tiltrukket av miljøer som forsterket problemene. Foreldrene fortalte om utfordringer med å kommunisere med

ungdommene sine, og om lite kontroll og innsikt i hva ungdommene bedriver på fritiden. Forsøkene på kontroll kan føre til økt konfliktnivå hjemme. Samarbeidet med hjelpeapparat kan bli vanskelig siden det er mange aktører, og det er uoversiktlig og utfordrende å vite hvilken rolle de ulike instansene har.

Faggruppen var opptatt av å ikke gi ungdommene stempel som voldelig selv om de har begått voldelige handlinger, men at en må se på det øvrige livet til ungdommene, og deres uttrykk i skolen som arena og på fritidsarenaer. Vold ble tematisert som en kompensasjon for manglende språk eller følelse av lav mestring hos ungdommene, og at det må jobbes individuelt for å tilpasse den enkeltes skolesituasjon. Erfaring fra praksis der ungdommen selv medvirker trekkes frem som noe bidrar til endringsmotivasjon. Det samme gjelder viktigheten av å møte ungdommen sammen der de oppholder seg. Samarbeid mellom voksne som kjenner ungdommene kan virke lettere å få til når en har kunnskap om hverandre, når man inviterer hverandre aktivt inn i samarbeidet, og når man sikrer at viktig informasjon deles.

Det kommer frem at en sliter med å få til utvikling rundt de ungdommene som strever mest, både i arbeidet og i hjemmet, i skole, i frivilligheten, og hos politi og barnevern, og at man ofte

kommer for sent inn med hjelpen. Men her finnes det også god praksis dersom en får jobbet med å styrke relasjon og tillit over tid. Å få ungdommene inn i arbeidspraksis eller et skoleløp de er motivert for slik at de finner en annen mening enn pengejakt og det kriminelle nettverket er virkningsfullt. Utenforskap kombinert med gruppetilhørighet er en annen dimensjon, og som erfares kan være forsterkere inn mot negative miljøer. Det gjør det individuelle arbeidet utfordrende, og det å jobbe tett sammen for å bryte opp disse nettverkene har fungert. Både foreldregruppen og fagmiljøene peker på at det kan være situasjoner som blir løst ulikt av hjelpesystemene med bakgrunn i foreldres sosioøkonomiske status eller landbakgrunn. Ett eksempel som ble løftet fram er å ha rettet mer innsats inn mot en ressurssterk foreldregruppe, sammenlignet med en annen gruppe foreldre med minst like store utfordringer med sine ungdommer, men en svakere ressursituasjon i familien. En slik ulik behandling er uheldig, og sikret ikke at ungdommen og foreldrene med dårligere forutsetninger fikk sine juridiske rettigheter godt nok ivaretatt.

Sett under ett gir disse erfaringene og perspektivene mer kunnskap rundt ungdomsvold i Trondheim, og kan med det være et utgangspunkt for videre arbeid med forbedringer av tjenestene for å forebygge at barn og unge utvikler voldsadferd.

1 INNLEDNING

Både i Trondheim og i landet forøvrig har voldsanmeldelser av mindreårige økt de siste årene. Med mindreårige menes barn og unge under 18 år. Ser vi til nasjonale tall fra første halvdel av 2016 med tall fra 2020 var det en økning på nær 40 prosent. Dette gjelder overtredelser av straffelovens §§ 271-275, og som omfatter kroppskrenkelser til og med drap. Statistikken viser altså en kraftig økning av denne typen anmeldelser av mindreårige i Norge de siste fire årene.

For Trondheim viser statistikken en tilsvarende negativ utvikling i ungdomskriminalitet, og særlig bekymringsfullt er det at utviklingen innen vold og trusler om voldsbruk blant ungdom i byen har økt. Dette kan illustreres med antallet volds- og trusselsaker registrert hos politiet i Trondheim, og der minst en av de mistenkte er under 18 år. I bunnåret 2013 var det registrert 22 slike volds- og trusselsaker, mot hele 139 i 2020. I tillegg ble det fra politiet i 2019 levert bekymringsmeldinger knyttet til 33 ungdommer, og bildet som tegnes er at man ser antydninger til gjengdannelser.

Både økningen i omfanget av vold utført av ungdom, at flere ungdommer utøver vold, og at volden har blitt grovere er bekymringsfullt. Årsaker til en uønsket og negativ utvikling kan være mange og komplekse, og skyldes mange faktorer. Det kan derfor være vanskelig å peke på at et enkelt forhold er en utløsende årsak til den negative trenden, men heller at det er samspillet av mange ulike forhold som virker inn på ungdoms adferd. I et forebyggende perspektiv er kunnskap om hva som gjør at noen barn og unge havner i risikozonen for å utvikle en voldsadferd viktig. For at man skal kunne sette inn gode og tidlige tiltak for å motvirke at barn og unge utvikler uønsket negativ adferd og kriminelle handlinger, trengs innsikt i hva det er som påvirker de unge uheldig.

I Trondheim kommune er "SteinSaksPapir"¹ innført som en strategi for å bygge sterke barnefellesskap. Sentralt i strategien er at innholdet og utformingen av det offentlige tjenestetilbudet alltid skal være i utvikling i takt med at samfunnet endres, ny forskning synliggjør muligheter og det utvikles nye måter å samhandle på. Gjennom SteinSaksPapir skal nye ideer utprøves og videreutvikles. Dette handler om mer enn bare kommunens tjenestetilbud, men også hvordan en tenker velferd og hvordan vi som samfunn i fellesskap kan bidra til å skape gode samfunn. Noen av de viktigste målsettingene i SteinSaksPapir er å bekjempe mobbing, utenforskap, digital netthets og seksuelle krenkelser. Det offentlige skal gjøre sitt, men her må alle innbyggere være med og gi sitt bidrag.

Relasjonell velferd og relasjonell kapasitet er sentrale begreper i denne strategien. Relasjonell velferd i Trondheim kommune betyr å skape tilbud og tjenester som bidrar til å styrke den enkelte innbyggers ressurser og muligheter til et godt liv. Gjennom samskaping med innbyggerne skal de kommunale tjenestene støtte opp om innbyggernes ressurser, nettverk og lokalmiljø.

Relasjonell kapasitet er en systematisk metode for å styrke sammenhengskraft rundt utsatte barn og unge. Å styrke relasjonell kapasitet som en måte å jobbe på vil gi kraft til å optimalisere samhandling på tvers slik at barn/unge og deres familier får effektiv hjelp av høy kvalitet. Desto høyere grad av relasjonell kapasitet mellom ledere, medarbeidere og enheter som skal løse komplekse vansker, desto høyere effektivitet og kvalitet på tjenesten. Høyere grad av relasjonell kapasitet gir som resultat bedre tjenester som møter innbyggernes behov.

Sett opp mot kommunens innsats for å forebygge og motvirke voldsutøvelse blant ungdom står relasjonell kapasitet sentralt. Sammen med blant

¹ For mer om Trondheim kommunes strategi "SteinSaksPapir", se: <https://steinsakspapir.org/>

annet politiet og konfliktråd skal det kommunale tjenesteapparatet sammen jobbe for at barn og unge får den hjelp og bistand de trenger for å få gode oppvekstvilkår.

Ut fra statistikken kan man se at den negative utviklingen i voldskriminalitet blant barn og unge ikke har kommet over natten. Det knyttes derfor bekymring til en uønsket utvikling over tid, og uten at man for disse personene har klart å snu det negative adferdsmønsteret. I så måte kan man si at det kriminalitetsforebyggende arbeidet overfor disse personene ikke har oppnådd ønskede effekter. Det er mange uheldige aspekter ved dette, i og med at ungdommenes kriminelle handlinger berører de fleste arenaer ungdommene deltar i. Konsekvensene er derfor store både for ungdommene, deres nærmeste, pårørende og ofre, så vel som den offentlige sfæren for øvrig.

Når det kriminalitetsforebyggende arbeidet med disse ungdommene ikke fører frem så kan det skyldes ulike forhold. Både hos politiet og i kommunen er det en erkjennelse at informasjonsdeling internt og eksternt kan og bør bedres. Samtidig ser man at det finnes forbedringspunkter innenfor dagens arbeidsmetoder og rutiner.

Gitt disse negative utviklingstrekkene, og de erkjente utfordringene man har i dagens kriminalitetsforebyggende arbeid blant ungdom, er det et behov for å se nærmere på hvordan man bedre kan innrette innsatsen mot ungdommer som utøver eller står i fare for å utøve vold og annen kriminalitet. Dette innebærer å undersøke hvordan dagens rutiner og arbeidsmetoder fungerer, og for å lete etter muligheter for å endre og forbedre samarbeidet rundt ungdommene. Sett i lys av kommunens strategi "SteinSaksPapir" og satsingen på relasjonell kapasitet og velferd, sannsynliggjøres et uutnyttet potensial i det kriminalitetsforebyggende arbeidet.

Formål

Med utgangspunkt i de utfordringene nevnt innledningsvis, ble det av Politirådet i Trondheim vedtatt å etablere en arbeidsgruppe med et mandat om å utarbeide en rapport om forebygging av barne- og ungdomskriminalitet i Trondheim. Politirådet består av representanter fra ledelsen i Trondheim kommune og Trøndelag politidistrikt.

I denne rapporten rettes derfor søkelyset mot å få en bedre forståelse av hva som kan være bidrag til å forebygge og motvirke at ungdom utvikler en voldsatferd. Dette gjennom å samle inn informasjon fra ungdommer som utøver vold, foreldre og foresatte til ungdom som utøver vold, og fagpersoner i hjelpeapparatet rundt ungdommer med voldsatferd.

Prosjektets hovedformål har vært å gi politiet og kommunen mer innsikt og kunnskap for å utvikle og gjennomføre forebygging av uønsket atferd hos barn og unge. Et langsiktig mål er at denne rapporten kan bidra som kunnskapsgrunnlag for å utvikle forebyggingsarbeidet, slik at færrest mulig barn og unge står i fare for å bli kriminelle. Samtidig er det også et mål at de som kommer i risikozonen for å utvikle kriminell adferd blir oppdaget på et tidlig tidspunkt, og får riktig oppfølging.

Arbeidet har hatt to innfallsvinkler, og i rapporten fremstår dette derfor todelt:

- En del som ser på kjennetegn ved ungdommer med fremtredende negativ adferds- og kriminalitetshistorikk.
- En del som ser på forhold som handler om kommunikasjon, rutiner, arbeidsmåter- og metoder, organisering og samarbeid. Dette kan knyttes opp til begrepet relasjonell kapasitet.

I første del rettes søkelyset mot det strukturelle nivået, men her er det ungdommene selv som gir sin fortelling og opplevelse av oppfølgingen de har fått fra tjenesteapparatet. I tillegg vil det her være interessant å se om det finnes mønster i ungdommenes historier og framstillinger, samtidig med at ungdommene kan gi et innblikk i hva de selv mener er medvirkende til at de har utviklet en kriminell adferd. Dette ses i sammenheng med informasjon og historikk som kommune og politi har om ungdommene. I del to er målet å se nærmere på det strukturelle i det kriminalitetsforebyggende arbeidet for å finne svakheter som kan forbedres.

Gangen i rapporten

Rapporten er bygget opp med følgende deler;

innledningsvis gis et bakgrunnsteppe som setter tematikken for rapporten inn i en kontekst.

I kapittel 2 gis en gjennomgang av metoder som er benyttet i informasjonsinnhenting.

Videre i kapittel 3 presenteres funn og resultater fra kartleggingen før dette drøftes i kapittel 4.

Avslutningsvis vil det i kapittel 5 gis en kort og punktvis oppsummering.

Et sammendrag av rapporten gis helt innledningsvis.

2 METODE

Denne undersøkelsen baserer seg på ulike kilder til informasjon, og har derfor en bred metodisk tilnærming til temaet ungdom og voldskriminalitet. Mye av datafangsten er basert på kvalitative metoder, med hovedvekt på intervjuer og fokusgrupper. I tillegg er det benyttet data fra tilgjengelige register som er sammenfattet som statistikk. En nærmere redegjørelse for metoder benyttet i informasjonsinnhenting er gitt nedenfor.

Kvantitativ metode

I kvantitativ metode presenteres gjerne de innsamlede data i form av tall, og der et data-materiale egnet for ulike opptellinger behandles ved hjelp av statistiske teknikker. Data baseres gjerne fra spørreundersøkelse, registreringer, registerdata mm. Kvantitative undersøkelser egner seg til å fremskaffe informasjon om utbredelse og omfang av fenomener, og kan eventuelt gi god breddeinformasjon om det undersøkte temaet.

Tallgrunnlag og statistikk

I denne undersøkelsen er det innhentet statistikk fra straffesaksregisteret. Tallmaterialet er satt sammen og analysert med mål om å få fram et grunnlag for å se utviklingen i voldslovbrudd blant unge siste tiårsperiode. Tall og statistikk vil bli presentert i form av tabeller.

Kvalitativ metode

Kvalitativ metode kan kort beskrives som en måte å innhente data om den vanligvis komplekse virkeligheten vi lever i, og hvordan vi opplever den aktuelle virkeligheten. Denne metoden kjennetegnes ved at man i stedet for å samle inn kvantifiserbare data konsentrerer seg om relativt få forekomster, og undersøker disse mer inngående. Metoden gir mulighet til å få en bred forståelse og dyptgående innsikt om et fenomen.

I denne undersøkelsen ble individuelle intervjuer og fokusgruppeintervjuer benyttet som metode, og alle intervjuene ble transkribert.

Intervju av ungdommer

For å få ungdommenes egne fremstilling av hvordan de opplever og ser på sin situasjon som voldsutøvere er det gjennomført individuelle intervjuer med ungdommer i målgruppen. Utvalget for undersøkelsen er strategisk. Det vil si at ungdommer politiet har vært i kontakt med rundt voldshendelser er målgruppen. I omfang utgjør dette om lag 150 ungdommer i Trondheim. Ut av disse er det plukket ut et knippe ungdommer i tråd noen utvalgsriterier for å få noe variasjon i utvalget. Kriteriene var at ungdommene gjentatte ganger har vært i kontakt med politiet for alvorlig voldsatferd, at de kommer fra ulike deler av byen, at de er i ulik alder innen aldersgruppa 14-20 år, og at både gutter og jenter er med i utvalget.

De utvalgte ungdommene ble kontaktet av politiet med forespørsel om å delta i undersøkelsen. Kontaktinformasjon til de som takket ja og samtykket til deltakelse i undersøkelsen ble videreformidlet til intervjuerne, og som gjorde intervjuavtaler direkte med ungdommene. Intervjuene ble utført av ansatte i Familietiltak og ansatte ved Uteseksjonen. De fleste av intervjuene ble gjennomført på skolen og i skoletiden, noen på andre steder og tidspunkt ungdommene ønsket å møtes. De ungdommene som gjennomførte intervjuet ble premiert med et gavekort på kr 500,-.

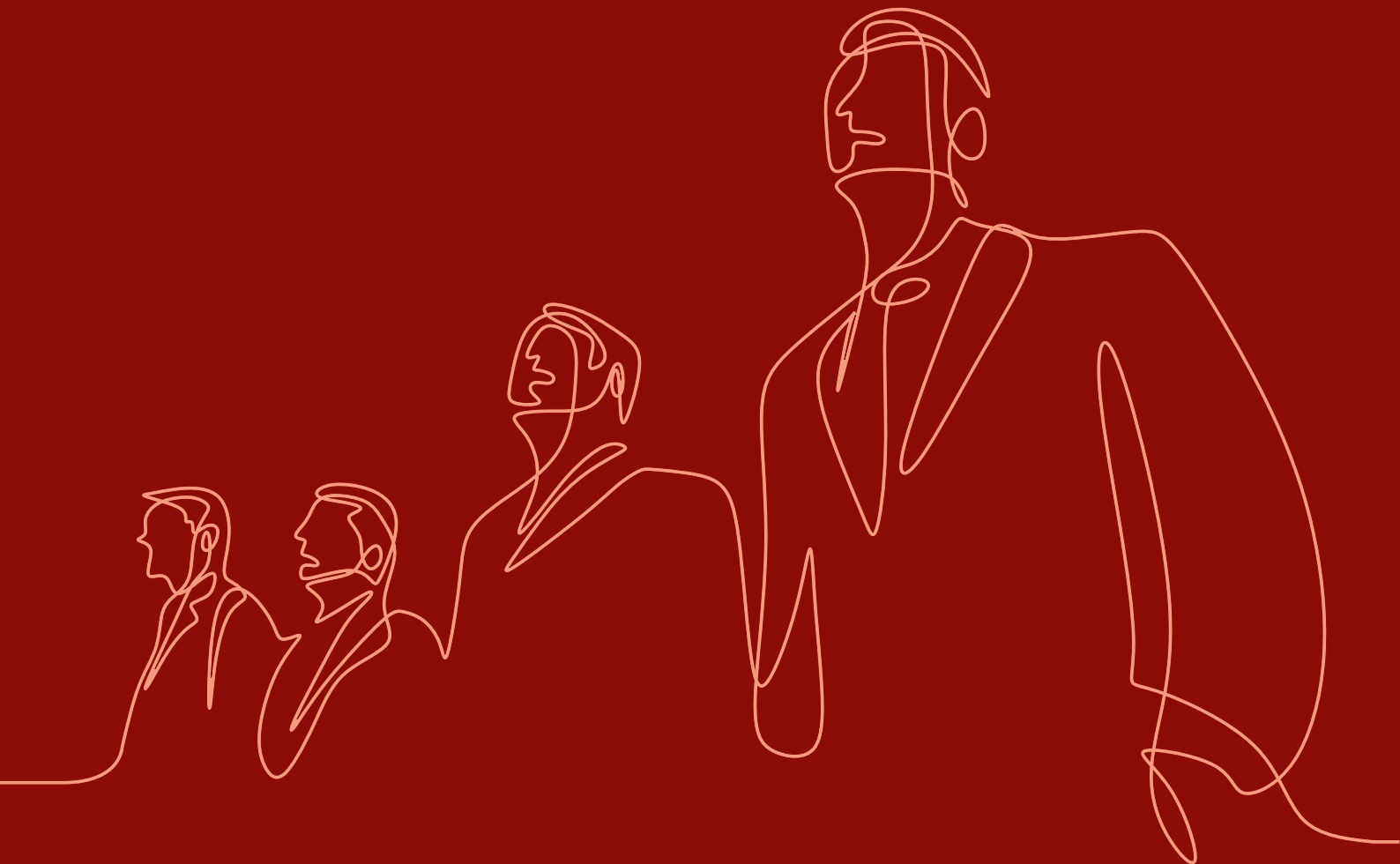
Til sammen ble det gjennomført ti intervju med ungdom i aldersspennet fjorten til tyve år. Utvalget besto av to jenter og åtte gutter. Alle intervjuene ble foretatt i tidsrommet november til desember 2020, fortrinnsvis på telefon, på skolen eller i Uteseksjonens lokaler.

Gruppeintervju av foreldre og foresatte

Det ble gjennomført et gruppeintervju med foreldre og foresatte av ungdommer som utgjør målgruppen for undersøkelsen. Til gruppeintervjuet ble det rekruttert foreldre til andre ungdommer enn de som deltok i ungdomsintervjuene. Fire foreldre deltok i gruppeintervjuet, dvs. to mødre og to fedre, og disse representerte fire ungdommer. Intervjuet ble gjennomført med tolk tilstede i BFT Midtbyens lokaler i desember 2020.

Gruppeintervju av fagpersoner

Et knippe fagpersoner som på ulike måter jobber med utsatte ungdommer i Trondheim ble intervjuet sammen i et fokusgruppeintervju. Fagpersonene representerte ulike aktører som politiet (forebyggende ved Sentrum og Heimdal), Barne- og familietjenesten ved Barnevernvakta, Uteseksjonen og barneverntjenesten Østbyen, NAV Lerkendal, Rosenborg skole, Charlottenlund videregående skole, kulturenheten Saupstad, og Fellesverket Røde Kors. Til sammen utgjorde dette ti fagpersoner. Fokusgruppeintervjuet ble gjennomført digitalt 15. desember 2020.

3 FUNN OG RESULTATER

Det overordnede temaet i denne rapporten er å få mer kunnskap om bakgrunnen til at ungdom utøver vold, og hvordan hjelpeapparatet kan møte disse ungdommene med tjenesteyting som virker. For å få bedre innsikt i perspektivene til ungdommene selv, til foreldrene til utsatt ungdom og fra fagpersoner i tjenesteapparatet rundt ungdom, vil vi her fremstille deres egne fortellinger og beskrivelser av hvordan de opplever sin situasjon. Helt innledningsvis vil dette settes i en kontekst som beskriver utviklingstrekkene for vold utført av ungdom i Trondheim de siste 10 årene.

Ungdomsvold og utviklingstrekk i Trondheim

Utviklingen av vold utført av unge i Trondheim har de siste årene vært økende. Tall fra politiets register viser en økning både i antallet saker hvor vold eller trussel om vold er utført av barn og unge, samtidig som at stadig flere unge inngår i statistikken hvert år.

Tabellen nedenfor viser volds- og trussellovbrudd utført av ungdom under 18 år i Trondheim for perioden 2011-2020.

Volds- og trussellovbrudd										
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Unike personer	54	47	30	32	34	57	61	83	97	112
Lovbrudd	80	60	31	40	51	67	97	134	156	226
Hendelser	61	45	22	33	35	46	80	98	115	139
Lovbrudd pr. person	1,5	1,3	1,0	1,3	1,5	1,2	1,6	1,6	1,6	2,0
Lovbrudd pr. hendelse	1,3	1,3	1,4	1,2	1,5	1,5	1,2	1,4	1,4	1,6

Som tabellen viser er det gjennom siste tiårsperiode vært en kraftig økning i omfanget av volds- og trussellovbrudd utført av ungdom. Tendensen er tydelig, både antallet ungdom som er anmeldt og antallet lovbrudd har steget årlig gjennom perioden (fra 2013), og med en relativt kraftig økning mot 2020. I 2020 ble det anmeldt 112 ungdommer under 18 år for totalt 226 volds- eller trussellovbrudd i Trondheim, fordelt på 139 ulike hendelser. Disse tallene er det høyeste kommunen har sett i den siste tiårsperioden, og spesielt urovekkende er det at antall lovbrudd

per ungdom går opp i tillegg til at antallet anmeldte ungdommer totalt øker. Samtidig ser vi at antall lovbrudd per hendelse går opp, noe som tyder på at volds- og trusselhendelsene begås av flere ungdommer sammen.

Som med de fleste andre typer kriminalitet er det gutter som står bak det meste av lovbruddene. Jentene representerer likevel en liten andel av lovbruddene, og som det kommer frem av neste tabell er det interessant å se at volds- og trusselbruken øker både hos jentene og hos guttene.

Volds- og trussellovbrudd per kjønn										
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Antall jenter	10	6	8	4	2	7	10	15	17	21
Lovbrudd jenter	10	6	8	4	2	8	13	32	21	38
Antall gutter	44	41	22	28	32	50	51	68	80	91
Lovbrudd gutter	70	54	23	36	49	59	84	102	135	188

Ser vi på alderen til de som utøver volden kan det se ut som at problemer med voldsbruk starter når ungdommene går på ungdomsskolen, og at antall voldsutøvere ikke avtar nevneverdig når ungdommen har passert den kriminelle lavalder (15 år).

Aldersfordeling volds- og trusselutøvere										
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
<13 år	2	2	6	1	3	8	2	3	7	1
13–15 år	27	12	4	11	10	20	32	44	48	60
16–17 år	25	33	20	20	21	29	27	36	42	51

Når det kommer til ofrene ser vi at volds- og trusselbruken ikke bare er et anliggende mellom ungdom under 18 år, men en stor andel er også betydelig eldre enn ungdommen selv. I 2020 var blant annet to av disse vold mot politi, seks var vold mot helsepersonell, og to var vold mot annen offentlig tjenesteperson.

Aldersfordeling ofre (én person kan være registrert som offer i flere saker)										
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
<13 år	7	1	4	1	5	3	1	5	5	1
13–15 år	12	17	6	11	7	8	25	31	36	39
16–17 år	16	9	3	3	8	11	6	14	24	19
18–20 år	4	6	4	3	5	3	5	9	8	10
21–25 år	8	2	2	2	8	3	7	3	8	7
26+ år	14	15	1	11	2	8	17	27	26	33

Bak disse tallene må det antas at det finnes mørketall over vold blant unge, og det kan ikke utelukkes at mange ungdommer velger å ikke anmelde eller oppgi at de er utsatt for vold i frykt for hva det kan gi av følger. Med disse tallene som et bakteppe vil det videre ses nærmere på hva ungdom forteller om seg selv og voldsutøvelse.

Ungdommenes perspektiv

I intervjuene med ungdommene ønsket vi å få tak i ungdommenes forståelse, syn på og erfaring med egen og andres voldsutøvelse, beskrivelse av ungdomsmiljøene de tilhører og gruppedynamikk blant venner og hva de tenker om konsekvenser av egne voldshandlinger. I undersøkelsen ønsker vi derfor å forstå ungdommene ut fra deres ståsted og de premissene og forholdene de har i sin hverdag. Vi mener dette kan hjelpe oss til en bedre forståelse av de umiddelbare årsakene til at ungdom utfører voldshandlinger.

Oppvekst: Om utvikling og utdanning

Oppvekstvilkår

Selv om mange av ungdommene i denne undersøkelsen kommer fra mindre ressurssterke

hjem, peker de fleste på at de selv opplever å ha hatt en grei oppvekst. De gir ikke uttrykk for at de ser på oppveksten sin om trøblete, men gjennomgående forteller ungdommene lite fra oppveksten. Familiære utfordringer blir av ungdommene nevnt (som at de har skilte foreldre/splittede familier, voldelige fedre, relasjonsutfordringer til en av foreldrene, geografisk flytting og uro og ustabile boforhold), men inntrykket er at familie og forhold i hjemmet til en viss grad skånes, og derfor ikke tillegges stor vekt i ungdommenes egen vurderingen av sin oppvekstsituasjon. Samtidig viser ungdommene lite interesse i å snakke utdypende om sin oppvekst eller de vilkårene de har i hjemmet i dag. Mange av ungdommer sier at de husker lite fra barndommen og hvordan oppveksten har vært. Dette kan forstås som et

uttrykk for at ungdommene viser en lojalitet til sine foreldre og den hjemmesituasjonen de har, og at de heller ønsker å tillegge andre forhold som årsak eller skyld i atferden de har utviklet i ungdomsårene.

Det er vanskelig å vite hvordan de egentlig føler og opplever at situasjonen er. Ut i fra hvordan ungdommene svarer kan en anta at dersom man kommer fra en husstand med lav inntekt så vil de i større grad føle utenforskap når det kommer til materielle gjenstander som gir status, eksempelvis mobiltelefoner, klær, datamaskiner og lignende. Det kan også henge sammen med at at noen kanskje tilhører en familie som bor på liten plass, og at det at de bor trangt kan heve terskelen for å ta venner med hjem. Det gjør også at mange søker seg ut av hjemmet. Ettersom ungdommene uttalte så lite om temaet kan vi ikke vite dette med sikkerhet, men en indikasjon på at de tilhører husholdninger som er trangbodd henger tett med at flere ungdommer nevner at de er mye utenfor hjemmet på fritiden, og at de bruker mye tid på å henge utendørs med venner etter skoletid, og kun er hjemom for å spise og sove. Dette kan være et uttrykk for situasjonen de har hjemme, og at de finner det mer interessant å søke seg mest mulig bort fra hjemmet.

Det er viktig å påpeke at intervjuene bærer preg av et inntrykk av at ungdommene holder tilbake på spørsmål om egen oppvekst og familieforhold

og at de helst sier at de ikke vet, ikke husker eller forblir tause. Dette kan skyldes intervju-situasjonen, at de er redd at informasjonen kan bli brukt mot de, eller at de ikke ønsker å dele alt om sin oppvekst og hjemmesituasjon.

Skole

Skolen er en viktig arena for inkludering, og trivsel og tilhørighet til venner og medelever i skolen er en viktig faktor for å forebygge utenforskap. Dette er en av de viktigste arenaene for å møte og samhandle med andre på samme alder og etablere vennskap, og et sted hvor man lærer sosiale koder og utvikler sosial adferd.

Mange av ungdommene nevner at de har opplevd trøbbel i skolegangen, noen har hatt lærevansker og manglet opplevelsen av faglig mestring, noen har vært urolige på skolen, og flere har blitt mobbet av medelever og falt utenfor i klasse- og skolemiljøet. Det at de opplever å bli sett på som avvikere, unormale eller urokkråker kan forstås i retning av at de opplever å bli sett på som annerledes og stigmatisert. Opplevelsen av dette kan være selvforsterkende, og ha bidratt til at ungdommene etterlever å være avvikere gjennom å søke seg til likesinnede og andre (negative eller belastede) miljøer. Ungdommene tilskriver derfor ofte skolen og mistrivsel eller mistilpasning som grunn til at de føler de har falt utenfor. Følgene av det er at de har oppsøkt andre venner og miljøer. Uttalelsen fra en av ungdommene illustrerer dette:

“ Jeg har ADHD, så liksom sånn, og jeg fikk ikke medisin før jeg gikk i syvende klasse. Og det alle lærte i løpet av barneskolen fikk jeg ikke med meg fordi jeg ikke husket det. Men så var det liksom sånn. Jeg kunne jo ikke det de andre lærte seg i tredje og fjerde klasse og alle sånne ting. Så jeg lå jo liksom alltid bak. Og da blir man alltid sett litt ned på. På grunn av at man ikke fulgte med, og ikke gjorde det man fikk beskjed om. G8

Et annet aspekt som kan peke i retning av utfordringer på skolen er ungdommenes språk og uttrykksform i intervjuene. Det generelle inntrykket av ungdommene er at de har et mangelfullt språk og relativt dårlig ordforråd. Det er også mange som snakker litt ustrukturert og usammenhengende. En kan ikke konkludere ut i fra dette da det kan være uttrykk for nervøsitet i intervjusituasjonen, men samtidig kan det være en indikasjon på ungdommenes språklige ferdigheter. Generelt er informantene korte i svarene, de snakker med en røffhet og er litt tøffe i stilen. Det er usikkert om dette er deres hverdagspråk og vanlige sjargong (gatespråk), eller om de tar på seg en rolle som tøff overfor intervjuer. Språkbruken kan være et uttrykk for mye, eksempelvis utrygghet, slang, ungdomsspråk ol., men manglende verbal språkkompetanse kan også knyttes til ungdommenes adferd.

Manglende evner i å kommunisere påpekes også av en av ungdommene, som sier det slik:

“ Vi klarer ikke å snakke for oss sjøl, så vold blir det letteste. Vi er ikke voksne egentlig. G3

Sett i lys av dette kan vold forstås som en måte å uttrykke seg på, i mangel på å beherske andre og bedre kommunikasjonsformer.

Framtidsutsikter

Når det kommer til ungdommenes negative adferd er det noen som nevner at de anser den som en del av det å være ungdom, at det følger av ungdomstiden å prøve ut grenser, og at de vil skikke seg når de blir eldre. Flere snakker om at det går et skille ved 15 år, og at de vet at etter fylte femten år blir de holdt mer ansvarlige for det de gjør. Holdningen er da at de skal trappe ned på den negative aktiviteten (rus, vold og annen kriminalitet) når de fyller 15 år. Det er tydeligvis en bevissthet om at før fylte 15 år er de under strafferettslig lavalder, og at det kan utnyttes uten at de stilles til ansvar.

Når ungdomstiden er over tenker de fleste av ungdommene at de kan lage en plan om å skaffe seg utdanning og jobb. Noen har planer, andre har det ikke. Det kan stilles spørsmål om de er realitetsorientert nok om hvilke muligheter de vil ha senere, og om hvilke begrensninger deres handlinger i ungdomstida vil kunne gi for fremtiden. Et eksempel gis av et par av ungdommene, og som i intervjuene nevner at planen for livet deres er at de skal tjene mye penger og bli skikkelig rike. Sett opp mot hva de ønsker av utdanninger og jobber er spørsmålet om de ser hvor realistisk det er å forvente at man blir styrtrik som industrimekaniker, flymekaniker ol. En ungdom utelukker ikke at han kanskje må ha “en liten bijobb” ved siden av å være mekaniker dersom målet om “å bli rik-rik” skal innfris.

En ungdom innrømmer å ha noen løse tanker om egne fremtidsmuligheter når han uttrykker det slik:

“ ... ja ...litt av det kanskje... Nei, altså det er ikke kjekt å ha slagsmål på rullebladet ditt, tror ikke det er så mange arbeidsgivere som vil ha meg da så ... nei jeg vet ikke jeg... Ikke noe jeg tenker på egentlig. G4

Et annet interessant aspekt er at ungdommenes tanker eller drømmer om fremtiden i liten grad er ambisiøse (utover at flere nevner at de skal bli rike). Det er ingen som drømmer om at de skal bli lege, advokat, rockestjerne, fotballspiller, eller andre drømmer som mange ungdommer har. På grunn av dårlige skoleprestasjoner kan det være at ungdommene ikke ser på seg selv som smarte nok eller flinke nok til å oppnå dette, og derfor ikke setter seg veldig høye mål. I så måte kan opplevelsen av utenforskap eller fortellingene rundt at de har vært urokråker eller syndebukker

på skolen forsterke identiteten som annerledes og som avvikere – noe som igjen påvirker deres handlinger og fremtidssyn.

Omgivelser: Om miljø og egen identitet

Møteplasser og fritidstilbud

På intervjudtidspunktet er det et fåtall som nevner at de deltar i fritidsaktiviteter. Noen av ungdommene forteller at de har vært med på fritidsaktiviteter tidligere, men at de etterhvert har sluttet av ulike grunner. Flere nevner at de egentlig kunne tenkt seg å fortsette eller hatt en fritidsaktivitet, men at de tenker det kan være utfordrende å starte opp igjen. Det er flere av ungdommene som nevner at de synes de mangler et fritidstilbud, eller at de kunne ønske seg det, f.eks. et treffsted, en ungdomsklubb ol. Dette fraværet av møteplasser for ungdom illustreres godt hos en av ungdommene som sier at alt de gjør er "å sitte på McDonald's og ruse seg". Dersom møteplassen hadde vært på en ungdomsklubb under oppsyn av voksne i stedet ville rusbruk vært mer synlig, og en kan anta at de ville ha brukt tiden på andre og mer meningsfulle aktiviteter som ungdomsklubben kunne ha tilbudt.

Innpass i miljøer

Ungdommene henger sammen på fritiden, og sammen utgjør de en gruppe av ungdommer som tilbringer tid sammen. Det snakkes ikke om at det finnes bestemte opptakskrav for å bli med i vennekretsen, eller hvordan man rekrutteres inn i miljøene. Én ungdom beskriver en situasjon hvor flere ungdommer møttes noe tilfeldig, og det utartet seg til å bli slåssing. Etter slåsskampen ble man venner, og de har hengt sammen som kompiser siden.

En annen av ungdommene beskriver rekrutteringen av venner til sin gjeng slik:

“Du kommer og så blir du enten likt eller ikke likt, og kanskje være med på en slåsskamp da og vise hva du er god for. G3

Hva dette er et uttrykk for er vanskelig å si, men det kan henge sammen med et slags krav om hvordan man skal være for å inngå i fellesskapet (man skal ikke være redd for å slåss, man skal være tøff, vise seg fram ol.), eller det kan være en måte å oppnå status og posisjon i forhold til hverandre (måle muskler). Det kan også være en måte å teste ut lojaliteten til de andre i vennekretsen. Det framstår som viktig for ungdommene at man er trygge på hverandre i forhold til hvor man står, og etablere tillit til hvilke side man tilhører i ulike sammenhenger.

Det kan også være uttrykk for at noen søker tilhørighet og sosial trygghet, eller en beskyttelse av ikke å måtte stå alene. Det snakkes lite om hierarki i vennegjengene, noen dysser dette ned, samtidig som en av ungdommene snakker om seg selv som en lederskikkelse:

“Respekten er en frykt for at de vet, de fleste beundrer meg ganske mye. Så og si alle hører på hva jeg sier. Alt jeg gjør så skal jeg være litt sånn alfa. Alle kommer til meg når de havner i trøbbel. Jeg går vel inn i flere kamper enn jeg burde. G2

Dette viser noe av det bilde som ungdommene tegner rundt grunner til voldsutøvelsen. Det handler om å bli respektert, få posisjon og en tilhørighet til et fellesskap.

Ungdommenes egne beskrivelser av miljøet

Flere av ungdommene beskriver miljøet sitt som et "dårlig miljø" eller "feil miljø". Det kan hende denne beskrivelsen oftere brukes overfor hjelpeapparat, politi og andre voksne, men det er uansett en forståelse de selv har av egen omgangskrets. De beskriver vold og kriminalitet som del av miljøet, og har en bevissthet rundt at dette

ikke representerer hva som forventes av et godt ungdomsmiljø. Bevisstheten om at de er i et negativt vennemiljø er tydelig, og at omgivelsene ikke verdsetter at de er del av en slik omgangskrets. Selv gir de uttrykk for at det er de andre i vennegjengen som er kompiser, og at det er disse personene intervjuobjektene har en tilhørighet og et vennskap til, til tross for det gode fellesskapet representerer negativitet. Samtidig kjenner de på en dobbelthet, og at tilknytningen til miljøet er uønsket fra andre, som foreldre, skole, politiet eller andre i hjelpeapparatet.

I andre sammenhenger beskriver de en sterk lojalitet til vennene, og at det er viktig at de stiller opp for hverandre. De uttrykker en glede av å være del av ungdomsmiljøet, at de har det artig sammen og at de egentlig ikke ville hatt andre venner.

En ungdom snakket om at disse vennene er de ekte vennene han har. I flere av intervjuene forteller ungdommene om betydning av å ikke havne blant venner som trekkes mot negative ungdomsmiljøer. De ser viktigheten av at de som ønsker å unngå å komme i samme situasjon som de bør være selektive til hvilke miljø de søker seg mot, og hvilke venner de etablerer relasjoner til.

Uproblematisk å bryte med miljøet?

Flere av ungdommene hevder selv at de når som helst kan forlate sitt miljø uten frykt for represalier, men at de selv ikke nødvendigvis ønsker det, og selv om de vet at vennene påvirker dem negativt. En ungdom sier at det ikke er press for å være med i gjengen eller gruppa av ungdommer, og at han selv kan ta valget om ikke å være del av dette ungdomsmiljøet.

Intervjuer: Så hvis du bestemmer deg i morgen for at nå vil du gå fra denne gjengen her og finne nye venner så er det bare opp til deg.

G7: Ja, det er opp til meg.

Intervjuer: Det kommer ikke noen og sier at du får ikke lov.

G7: Nei. Men jeg vil jo ikke det akkurat.

Ungdommens siste kommentar er et viktig poeng i denne sammenheng. Selv om ungdommene ikke opplever press om å være med i miljøet er dette de vennene de har, og derfor også de som de føler de naturlig kan være sammen med. At de selv opplever at de kan bestemme seg for å forlate

vennekretsen, også uten represalier eller konsekvenser fra vennene, kan i og for seg være reelt, men det er mer usikkert hvilke aktuelle alternative vennekretser de har. Det å kutte ut dagens venner og skaffe seg nye er ikke bare helt enkelt. En ungdom uttrykker det slik:

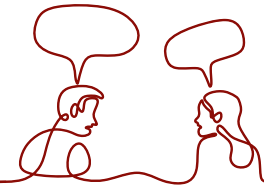
“Jeg bruker faktisk litt råd av det jeg får av foreldrene mine og sånt. Men det er også litt vanskelig å bare kutte ut venner. Som jeg har kjent i mange år. Har gjort mange ting sammen med de og sånt. G7

Det er med andre ord ungdommenes egne valg å fortsette i miljøer de selv anser som uheldige. For ungdommene kan det være få alternative sosiale arenaer å få innpass i, eller det vil være en krevende øvelse for de å etablere seg i andre ungdomsmiljøer og med andre og nye venner.

Ungdommene har en forståelse for betydningen valget av vennemiljø har for de. De viser en forståelse av at det er negativt å henge med de vennene de er sammen med, og at de ikke burde vært del av dette miljøet. En ungdom blir utfordret på å sette seg inn i foreldrenes situasjon, og si noe om hva han ville sagt til seg selv:

Intervjuer: ...Men hvis du hadde vært foreldrene dine. Hva har du ville sagt til deg selv da? Hva ville du kommet med av råd?

G7: Nei jeg hadde egentlig sagt det samme som foreldrene mine sier til meg. Kutt ut de dårlige vennene dine. Og fortsett å gå skole. Fordi det trenger du i fremtiden din. Og så... ja. Ikke gjør noe alvorlig.

Dette illustrerer at mange av ungdommene er klare over at de gjør dårlige valg av venner og omgangskrets, og at de trosser foreldrenes råd og ønsker. Samtidig viser det en forståelse blant ungdommene for at deres valg av venner er uheldig, og at de til og med ikke følger råd de ville gitt til seg selv. En ungdom hevder at foreldrene burde vært mer opptatt av hvem han var sammen med. For at ungdom skal unngå å bli del av miljøer som driver med kriminalitet sier han:

“Foreldra må passe på hvor de [barna] henger og hvem de henger med. Det er det viktigste. G3

Flere av ungdommene er opptatt av foreldrene sine, at de vet at foreldrene ikke liker det de holder på med, og at aktiviteten som fører til at de kommer i kontakt med politiet skaper bekymring og uro hos foreldrene. Ungdommene har som mål å skape et rom for å være del av (de negative) ungdomsmiljøene, samtidig som de ikke ønsker å komme i konflikt med foreldrene og deres ønsker om ikke havne i trøbbel. Ungdommene er derfor opptatt av å ha et best mulig forhold til foreldrene sine, blant annet gjennom å opparbeide seg nok tillit til at de ikke får restriksjoner av foreldrene når de har gjort noe galt (eks. at de får begrensninger i utetid, sanksjoner, straff, kjeft osv.)

Ingen organisering eller gjengstruktur

Av intervjuene med ungdommene kommer det ikke klart fram om de har noe entydig begrep av hva det vil si å være en “gjeng”. Noen sier de henger sammen med kompiser, er del av en vennekrets, en flokk eller et ungdomsmiljø. Ordet “gjeng” har nok blant ungdommene en spesiell assosiasjon, noe som kan trekke i retning

av organiserte miljøer eller grupper av mennesker som har en mer formalisert tilknytning til hverandre gjennom roller, oppgaver, hierarkier og strukturer. Et eksempel ser vi fra dette intervjuet:

Intervjuer: Anser dere at dere er en gjeng?

G1: Gjeng? Tenker du kriminell gjeng da eller?

Det er heller ikke så klart ut fra daglig bruk av begrepet. På et spørsmål om det er ulike roller eller hierarki i gjengen fortalte en ungdom om russegjengen han var en del av på skolen, og at de hadde roller som dugnadssjef og økonomisjef. Ungdommene har ikke alltid koblingen mellom gjenger og kriminalitet, men forstår det som et videre begrep.

Det var lite av klassiske kjennetegn på ungdomsgjenger som felles symboler, territoriale krav, navn på gjengene, rivaliserende gjenger eller eksplisitt hierarkisk organisering med leder eller andre roller, selv om ulik status i gruppa blir beskrevet. Samtidig differensierer ungdommene mellom miljøer i ulike bydeler, som f.eks. Buran-miljøet, eller Kolstad-miljøet, men det er nok ikke klare skiller eller et hierarki i miljøene, og ungdommer kan godt være med i flere miljø. Det virker likevel som naturlig at en hegner om personer i sitt eget miljø dersom de blir utsatt for handlinger fra andre i et annet miljø.

Ulike ungdommer har nok ulike roller i gruppen, slik det ofte er i sammensatte grupper for øvrig, men det er ingen maktstrukturer mellom vennene. Samtidig kan nok gruppepress være en for form press til å få noen til å gjøre noe de kanskje ikke ønsker. En informant forteller at han har opplevd at det stilles forventninger til at man skal gjøre ting:

“Ja, det var ..gjør ditt og datt, fordi ditt og datt liksom... for ellers blir du mobba fordi du ikke tør å gjøre det liksom. G3

Selv om ungdommene ikke uttrykker at det er et bevisst og uttalt sosialt press blant ungdommene, skinner det igjennom at det forekommer et slags ubevisst press gjennom forventninger til hvordan man skal være og hva man skal eller bør gjøre for å være del av miljøet.

Rusmidler og rusmisbruk

Rus og (mis)bruk av rusmidler går igjen som en del av kulturen i ungdomsmiljøene. Gitt ungdommenes lave alder, og at de er nede i 14-15 årsalderen er det spesielt urovekkende. Ungdommene forteller at det i vennekretsene benyttes rusmidler, både lovlige (alkohol) og ulovlige (narkotika). Spesielt er ulovlige rusmidler noe det blir fortalt om i intervjuene. Når ungdommene snakker om rusmidler i vennekretsen så legges det ikke skjul på at noen venner ruser seg, men ikke alle. Inntrykket er at det ikke fremstår som et press på den enkelte, eller en forventning om at man skal bruke rusmidler, men ungdommene som intervjues gir uttrykk for at de tiltrekkes av rusmidler. På måten rusmiddelbruken beskrives kan man fortolke det som at det er et mildt sosialt press, eller en slags forventning om at man skal prøve eller takke ja til rusmidler som tilbys. Det er også noen som beskriver at de ser at rusmidler gjør vennene glade, og at det gjør det fristende å ruse seg. Mange velger å si at de selv ikke bruker rusmidler, eller de toner ned eget forbruk, men det fortelles om at andre i miljøet ruser seg.

Spesielt en av informantene er åpen om holdningene som finnes til rusmidler i vennegjengen. Her oppgis det alt fra “hasj, alkohol til sterkere dop” som det ungdommene har tilgang på av rusmidler.

På oppfølgingsspørsmål om hva som menes med sterkere dop svarer ungdommen:

**“ Ikke heroin, men knips, molly, kokain og sånn.
Men ikke sprøyter, jeg tar i hvert fall ikke sprøyter.
Jeg er redd for nåler.... (J2)**

Det er bekymringsfullt at ungdommer ned i 14-15 årsalderen er i befatning av slike rusmidler. Ungdommene legger ikke skjul på at det er rusmidler i omløp i vennekretsen, og det virker å være god tilgang til forskjellige narkotiske stoffer for ungdommene. Gjennomgående beskrives det som at det kjøpes narkotika blant vennene, men ikke salg. Det forekommer omsetning av narkotiske stoffer i miljøene, men dette kommer inn i miljøene via kanaler utenfor. Dette må forstås som at ungdommene kjøper rusmidler av personer utenfor vennekretsen:

**“ Det var jo kjøp av,
men det var aldri
noe selging i den
gjengen jeg var i. G3**

Ungdommene forteller ikke om en motivasjon for å omsette narkotika for å finansiere eget forbruk, eller at de driver med langing av rusmidler for å tjene penger eller betale gjeld.

Voldsutøvelse: Om volden

Synet på vold og voldsutøvelse

Ungdommene ble utfordret til å reflektere rundt hva de mener er vold og hva som ikke er det, og svarene de ga står i kontrast til et normalt syn på vold. Ut i fra intervjuene kommer det fram at ungdommene har et syn på at vold handler om det som er fysisk, og da gjerne av en mer alvorlig grad og med større skadeomfang. Det å ha en nevekamp er noe man må tåle i miljøet, og ungdommene mener det er innafor og akseptabelt å slåss, og ikke kriminelt. Slåssing er slik ungdommene ser det ikke vold. Kriminalitet knyttes til det som er tydelige lovbrudd, og da er våpen et stikkord. I ett av ungdomsintervjuene kom det fram slik:

**Intervjuer: Men hvor går grensene
for hva som er vold, og kriminalitet?**

**G7: Når folk bruker våpen.
Da har de gått over grensa.**

Hva ungdommene tolker som vold eller ikke kobles gjerne til konsekvensen av volds-handlingene. Våpen, som ungdommen over nevner, vil ofte føre til at konsekvensene blir mer alvorlige. En annen ungdom forklarer at vold er når man skader noen, men dersom man ikke slåss for å skade vil ungdommen heller si at det er for å sette noen på plass. I dette kan man fortolke det dithen at ungdommenes oppfatning av hva som er ulovlig eller kriminelt til dels er egendefinert, og formet ut i fra hva miljøet selv mener.

Voldens betydning

Mange av ungdommene har et instrumentelt syn på vold, og ser på den som en utøvelse av en slags justis. Volden blir rettferdiggjort som et slags oppgjør – noen har gjort noe galt og får straff for dette (gjennom å få korreks). Rettferdiggjøringen skjer ikke bare hos voldsutøver, men også for vitner, og det fortelles at når de ser en ungdom få bank så er det gjengs oppfatning om at vedkommende sikkert har gjort noe for å fortjene det.

“ ...det kan være forskjellige grunner. Det kan være at noen har snakka.. eller baksnakket noen av oss liksom og at noen av oss er jo så dumt at hvis noen ser på dem så går dem bortover og slår til dem liksom... så det kan være mye rart det egentlig. G4

Volden kan også utløses av uenighet, rivalisering, og i tillegg virker spenningen i seg selv å være et motiv for slåssing og voldsatferd, man tøffer seg, får status, posisjonerer seg ol. Det å lage bråk og

starte slåsskamper bidrar også at det er noe skjer på ettermiddag og kveld, en form for spenningsfull aktivitet. En ungdom kommenterer statusen sin tilknyttet rollen som voldsutøver slik:

“ Jeg får ikke respekt, men jeg får en type frykt. Folk vet at det ikke er noe vits å gjøre meg noe for da kommer alle venna mine ikke sant. Jeg kommer aldri til å bli mobba på skolen igjen og jeg kommer aldri til å havne i slåsskamp [etter den hendelsen]. Respekten er en frykt for at de vet, de fleste beundrer meg ganske mye. Så og si alle hører på hva jeg sier. Alt jeg gjør så skal jeg være litt sånn alfa. G2

Statusen som følger med å vinne slåsskamper mot andre som er flinke til å slåss påpekes også av en annen ungdom:

Intervjuer: Var det snakk om andre som slåss i byen?

G5: Det er alltid slåsskamper som foregår rundt om kring. Det kunne hende vi snakket om det, eller noen fortalte det, men det er ikke sånn at vi går rundt og hjelper hvem som helst. Noen slåsskamper er interessante om begge kan slåss, og du vil se hvem som vinner. ...Jeg tenker jo på hvem som er gode til å slåss, for hvem du slåss med har mye å si.

Det gis ikke uttrykk for at ungdommene i særlig grad planlegger slåsskamper eller har avtaler om å møtes for å slåss. Slåssingen kan derfor være tilfeldig, noe de oppsøker, eller som nevnt tidligere være en konsekvens av at noe skal hevnes eller

korrigeres. For det sistnevnte kan det inngå noe mer planmessighet.

En ungdom uttrykker det slik:

“ Hvis det er noen som har gjort noe, feks på Snap, så kan det hende vi planlegger å ta dem. Noen gutter i <bydel> beefet med ei venninne ... da dro vi dit med gutta”. G2

“ ...ja, noen er jo planlagt. Men da er det jo gruppe mot gruppe skulle jeg til å si ...da kan det være tre mot tre og sånt. Siden da planlegger vi med den andre parten også. G4

Empati, samvittighet og anger til offer, og konsekvenser av voldsadferd

Få oppgir å ha dårlig samvittighet eller anger for de volds- eller kriminelle handlingene de har vært med på. Bakgrunnen for dette kan ligge i den instrumentelle tankegangen som nevnt over, og at offeret «fortjente» behandlingen.

I tillegg til selve voldshandlingen er dette også hendelser som blir filmet, og som kan føles som en reviktimisering for de som blir utsatt for volden. Det gjør på en måte enda større skade når de får høre at det sirkulerer video hvor de blir utsatt for vold eller banket opp. En av ungdommene ser ut til å forstå noe av de negative konsekvenser av at volden blir filmet, noe dette utsnittet fra intervjuet kan illustrere:

Intervjuer: Hva synes du om at slåssingen blir filmet?

G5: Hvis andre slåss vil jeg at det skal bli filmet sånn at jeg kan se det, men ellers synes jeg ikke noe spesielt om det.

Intervjuer: Så du vil se det selv?

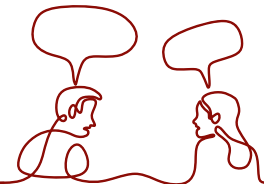
G5: Jeg kan se det ja, jeg synes det er artig å se det og sånne ting, men det er jo synd på han som blir banka da.

Intervjuer: Fordi det blir filma?

G5: Ja.

Intervjuer: Hva med de de du har slåss med, har det fått konsekvenser for dem?

G5: Der og da, men ikke nå.

Inntrykket fra ungdommene er at til tross for at det utøves grov vold, det påføres til dels alvorlige skader, så har de lite refleksjoner om hva dette kan føre til av konsekvenser for offeret. Det kan virke som at slåssing, og ikke bruk av våpen, er legitimt og at det er en "fair" måte å gjøre opp

seg imellom. De fysiske konsekvensene av slåssing og bli banket opp er noe ungdommene må eller bør tåle som følge av å være del av miljøet. På spørsmål om man er redd for å påføre andre alvorlige skader svarer en ungdom slik:

“Egentlig ikke. ...Jeg er en person som ikke liker å bruke våpen i en slåsskamp fordi det er feigt. Hvis det er noen som har med et våpen så drar jeg fort, for jeg vet hvor dødelige de er. G3

Det kan ut i fra dette virke som at bruk av våpen er med på å definere ungdommenes syn på alvorlighetsgraden av volden, og også konsekvensene av volden. Som vist tidligere henger dette synet på våpenbruk sammen med hvordan forståelsen av kriminalitet er. Bruk av våpen anses som kriminelt.

Hjelpeapparatet: Om forholdet til offentlige aktører

Oppfølging og hjelpere

Ungdommene har relativt få refleksjoner rundt sin opplevelse av hjelpeapparatet og hvordan de blir ivaretatt av kommunens tjenester. Politi og

Uteseksjonen nevnes som de deler av hjelpeapparatet ungdommene har best kjennskap til, og mest i kontakt med. Noen nevner også Barnevernet. Utover det er det få faginstanser ungdommene trekker fram å ha kontakt med, eller kjennskap til. På spørsmål om ungdommene har individuell plan (IP) er det også liten til ingen kunnskap om det blant ungdommene. De viser heller ikke spesiell interesse rundt hva dette er.

En ungdom som har vært involvert i mange voldssaker sier dette om hvordan han opplever møtet med fagpersoner, hvem det er og hvordan opplevelsen av møtet med de er:

“ Det er politiet og Uteseksjonen for det meste. Politiet, dem synes jeg ikke gjør jobben sin riktig. Systemet deres er alt for treigt. Dem tar tak i ting jeg gjorde for over et år siden, og blir jeg sett ute etter klokka sju-åtte så blir jeg kjørt hjem. Jeg har innetid til halv elleve så jeg har...Så det frustrerer meg litt. G3

Flere av informantene uttrykker at politiet er ute etter dem på grunn av klesstil, at de er "utlendinger" eller kjent av politiet. De forteller at politiet overdriver sine reaksjoner, eller tar lite hensyn til omstendighetene. Omtalen av politiet har i stor grad beskrivelse av at de selv eller

venner blir utsatt for urettferdig behandling. Men det finnes også unntak, det er møter med politiet som ser bedre ut. Politi som virker interessert i hvordan ungdommene har det, som kan være greie å snakke med.

G2: Jeg synes ikke politiet gjør noen god jobb egentlig ...for det første kompisen min hadde vært i den slåsskampen i helga og hadde ringt politiet tre ganger, da kom de ikke. Så ringte han andre som var i slåsskampen, da kom de med en gang. Det andre er måten de snakker til ungdommer på, de snakker til oss som om de er konge bare fordi de har et skilt på skuldra....Jeg havner på glattcella nesten hver gang jeg sier noe til politiet.

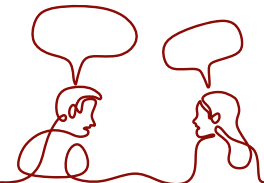
Intervjuer: Hvorfor det?

G2: Når politiet kommer til meg uten respekt, så respekterer jeg ikke de.

G3: –Jeg er ikke noen stor fan av dem (politiet) for å si det sånn.

Intervjuer: Men hva tenker du at politiet skal gjøre?

G3: I hvert fall drite i å kjøre meg hjem da, og ikke ta tak i ting som har skjedd før, bare ta det sånn som det er nå.

Overfor politiet er mange ungdommer opptatt av at de vil bli behandlet av politiet med respekt. Gjennom å bli respektert opplever de at det blir lettere å kommunisere med politiet. Samtidig

virker det som at politibetjenter som "viser respekt", også oppleves som forståelsesfulle. Ungdommene er opptatt av å bli forstått. En ungdom beskriver møter med politiet slik.

“ Det er kanskje det å ta imot folk på riktig måte, og behandle folk som mennesker. Ikke behandle de som noe annet. Sånn politi også – behandle alle likt. Det kan ikke være noen forskjell bare fordi én person har gjort noe kriminelt trenger man ikke å behandle de som en dritt fordi. G8

Intervjuer: Møter de deg med respekt?

G7: Ja, jeg merker noen som kommer og viser respekt og sånt. Men noen kan være idioter som skal få oss til å bli sur. Måten de prater til oss. Men noen viser respekt.

Intervjuer: Er det lettere for dere å snakke med de som viser respekt?

G7: Ja, mye lettere.

Ut i fra flere ungdommers kommentarer kan det virke som at politiets adferd virker eskalerende på situasjoner fremfor å dempe de. Når politiet møter ungdommen med negativt kroppsspråk og kommunikasjon velger flere ungdommer å møte politiet med tilsvarende. En kan anta at dette, og over tid, vil ha en selvforsterkende effekt hvor enkelte ungdommer blir sett på som problematiske av politiet, og derfor blir behandlet

verre som følge av det. Fra ungdommens synspunkt vil vedvarende negative møter med politiet føre til at de er lite hjelpsomme, og at de gjør seg vanskeligere å kommunisere med.

En interessant sammenligning er hvordan ungdommene ser volden i ungdomsmiljøet som korreks sammenlignet med politiets reaksjoner.

Intervjuer: Hva med politiet?

G5: De bruker å si at de forstår meg, men jeg tror ikke på det, for de har en jobb de skal følge. Når jeg for eksempel skal sette noen på plass ville de sett det som vold i stedet for å se at jeg satte han på plass fordi han gjorde ditt og datt med meg.

Volden ungdommene bruker fremstilles ofte som mer informert, som en rimelig konsekvens av enkeltes (gjerne offerets) handlinger, mens politiets reaksjoner fremstilles som lite innsiktsfulle sett opp mot handlingene det reageres mot.

Det kommer heller ikke fram i intervjuene med ungdommene at de har knyttet nære relasjoner til hjelpere og voksenpersoner i hjelpeapparatet. I beskrivelser av de ungdommene er i kontakt med

er det spesielt forholdet til politiet ungdommene er opptatt av, slik det her er beskrevet. Uteseksjonen og de som jobber der får man et inntrykk av at ungdommene opplever som hjelpsomme, uten at de trekker nevneverdig fram at de bygger tettere relasjoner til de de har kontakt med der. Hva dette er uttrykk for er uklart, men inntrykket er at ungdommene ikke selv anser å ha nære eller tette relasjoner til en eller flere voksenpersoner i hjelpeapparatet.

Oppsummering

Ungdommene som er intervjuet deltar i ungdomsmiljøer preget av rus, vold og kriminalitet. Selv om ungdommene selv ikke peker på at deres hjemmesituasjon oppleves som vanskelig, og at de viser en lojalitet til foreldre og søsken, tillegger de ikke manglende ressurser eller forhold i hjemmet nevneverdig negativ påvirkning på oppveksten. I skolen har imidlertid ungdommene opplevd det krevende å bli inkludert, og de trekker fram skolegangen som utfordrende og vanskelig, både faglig og sosialt. Erfaringene til ungdommene fra skolen er å ha opplevd lite mestring, manglende læring og dårlige skoleprestasjoner, annerledeshet eller ikke å ha funnet en tilhørighet til fellesskapet. Det kan ikke utelukkes at opplevelsen av utenforskap i skolen også kan henge sammen med ressursituasjonen de har i hjemmet.

Som resultat av dette søker ungdommene seg mot andre venner og miljøer, likesinnede og med lignende erfaringer og bakgrunn fra både hjem og skole. Mye av fritiden tilbringes utenfor hjemmet. Til tross for at ungdommene vet at omgangskretsen og vennene de har påvirker dem negativt, er det her de selv opplever vennskap, et fellesskap og en tilhørighet. Dette til tross for at det forekommer vold, rusmisbruk og annen kriminalitet i miljøet.

Ungdommenes opplevelse av hjelpeapparatet er utydelig, de uttrykker lite kjennskap til hvor og hvem de får hjelp fra. De beskriver manglende kjennskap til hjelpeapparatet (med unntak av politi, Uteseksjonen og barnevernet), og uttrykker heller ikke å ha opparbeidet relasjoner til en eller flere voksenpersoner som hjelpere. Dette vitner om lav bevissthet om hvor de kan søke hjelp, eller hvordan hjelpeapparatet kan bistå ungdommene. Politiet er den etaten de har et klarest forhold til. Mange har et noe anstrengt forhold til politiet.

Ungdommene er opptatt av å bli forstått, og bli møtt med respekt og tillit. I noen tilfeller opplever de forståelse fra politiet, men langt fra alltid. De opplever å bli stigmatisert og negativt behandlet, og at de er under oppsyn hvor de blir behandlet forskjellig fra annen ungdom.

Ungdommenes beskrivelse av vold kan forstås som at vold i ungdomsmiljøene har ulike funksjoner. Volden kan ofte fortolkes som instrumentell, den utøves for å iredesette, posisjonere, skape respekt, hevn, spenning ol., og kan forstås som en sterk kommunikativ uttrykksform ungdommene bruker i mangel på andre måter å kommunisere på. Synet på vold og voldsatferd avviker til dels fra det som er gjengs i befolkningen, og volden rettferdiggjøres gjennom at man i ungdomsmiljøet må forvente og tåle slik atferd, og at det ikke er kriminelt men innafor å slåss eller utøve fysiske slag og spark eller å gi noen bank. Volden virker avkriminalisert blant ungdommene så lenge det ikke brukes våpen eller voldsutøvelsen gir for alvorlige fysiske konsekvenser for offeret. Ungdommene viser lite anger eller empati med offeret, og uttrykker lite refleksjon rundt konsekvenser slike handlinger har for verken ofre, seg selv eller andre nære. Konsekvenstenkningen er også mangelfull rundt hvilken påvirkning voldsatferden kan ha for egen framtid. Mange ungdommer gir uttrykk for at de ser på tilhørigheten til vennegjengen og adferden som noe som hører ungdomstiden til, at dette er noe de vil gi seg med etterhvert og at de sannsynligvis vil bli lovlige borgere når de blir eldre. Mange har en forståelse av at de når som helst kan bryte med omgangskretsen om de ønsker det, men at det er noe de ikke selv ønsker, og til tross for foreldres og andres oppfordringer om å gjøre det. Vennene i miljøet er viktige for ungdommenes tilhørighet og anses som deres ekte venner.

Foreldrenes perspektiv

Gruppeintervjuet med foreldre handlet mye om foreldrenes bekymringer rundt ungdommene, og deres erfaringer og opplevelser av hjelpeapparatet. Foreldrene var positive til å dele av sine tanker og erfaringer rundt oppfølgingen av ungdommene, og spesielt fordi de mente det var viktig som et bidrag til å gjøre hjelpen bedre. Likevel er det begrenset med informasjon fra dette intervjuet.

I gruppeintervjuet med foreldre av ungdom som har utøvd vold kommer det tydelig frem at foreldrene opplever en frustrasjon rundt ungdommenes situasjon. De uttrykker en bekymring for ungdommene sine, og oppgitthet over at de har havnet i et miljø og blant venner som har negativ innflytelse på deres hverdag. Situasjonen de står i oppleves som krevende, de ønsker det beste for barna sine, men synes det vanskelig å gjøre det som skal til for at de skal få det bedre. Foreldrene forteller at deres barn er utsatt for mye negativitet fra omgivelsene, og at det oppleves som vanskelig å komme seg bort fra dette. Noen har prøvd å flytte til en annen bydel og byttet skole, men at det virker vanskelig å komme seg bort fra problemene. Foreldrenes erfaring er at utfordringene kommer følgende med på lasset.

Skolene som arena for vanskeligheter

Ungdommenes vanskeligheter kommer til uttrykk i skolen, og foreldrene forteller at deres ungdom møter mange utfordringer i skolemiljøet. Foreldrene er frustrert over at de ikke opplever at ungdommene har fått den hjelpen de har hatt behov for underveis i oppveksten. Oppmerksomheten rettes da til skolen og oppfølgingen gitt der, at det er i skolen ungdommene har havnet i trøbbel. Det pekes på at det er i skolen det har oppstått vanskelige situasjoner som har ført til utagerende atferd og at ungdommer havner i konflikt og slåssing med andre elever. Foreldrenes forståelse er at mobbing, trakassering og utagerende atferd mot deres barn har ført til at de har havnet i feil miljø. Foreldrene mener at skolen og hjelpeapparatet i større grad skulle tatt et ansvar overfor ungdommene og familiene ved å gi hjelp som virker. Det etterspørres mer konkrete tiltak enn bare det å snakke med ungdommene. En av foreldrene mener det hjelper lite å bare snakke, det må mere til enn bare å prate sammen. Det trekkes også fram at det kan gjøres mer i skolen for å motvirke at ungdommene tar feil valg rundt venner og miljø. Miljøterapi blir nevnt som eksempel på hva foreldrene ønsker mer av i skolen, og at ungdommene skal påvirkes til ikke å tiltrekkes av venner og miljøer med negativ påvirkning.

Relasjonen mellom ungdom og foreldre

Ungdommene beskrives av foreldrene som krevende i den forstand at de synes det er vanskelig å håndtere, og vite hvordan de skal forholde seg til de unge i hverdagen.

Foreldrene sliter med å kommunisere med ungdommene, og det å få de i tale. De vil ikke snakke med foreldrene om hvordan de har det, hvem de er sammen med og hva de gjør på fritiden. Dette sitatet illustrerer dette:

Ja, han forteller ikke noe til oss foreldre. Vi får først vite det når politiet kommer på døra. Jeg tror vennene hans påvirker han slik at han ikke skal fortelle noe til foreldrene. Og vi merker at han lyver ofte.

Noen peker på at Uteseksjonen har ført til mer åpenhet overfor ungdommene, at voksenpersoner ved Uteseksjonen har bidratt positivt til at

ungdommene lettere snakker med foreldrene. En av foreldrene sa det slik:

... barna vil ikke si noe. Men når barna prater med Uteseksjon det blir annerledes.

For foreldrene virker det vanskelig å komme i posisjon overfor ungdommene, og få innblikk i ungdommens liv. Ungdommene stenger foreldrene ute, de svarer ikke på spørsmål foreldrene stiller om hverdagen deres, eller ungdommene svarer at de ikke vet på spørsmål fra foreldrene. Flere foreldre forteller at de prøver å følge nøye med på hva deres ungdom bedriver, at de spør hvor de skal, hvor de har vært, hva de har gjort, og at de sjekker ungdommene når de kommer hjem ved å lukte på de for å avsløre om de har drukket alkohol eller røkt ol. De forsøker å få oversikt over hvem de er sammen med om kveldene, hvor de er, hva de gjør. De ønsker å ha mest mulig kontroll over ungdommens livsførsel. Men de opplever at det er vanskelig å få en slik oversikt, og at ungdommene motarbeider

foreldrenes i å få innsikt i hvordan de lever livene sine. Og spesielt det som skjer på fritiden og i helgene sliter foreldrene med å ha oversikt over.

Foreldrene uttrykker bekymring over ikke å vite hvor ungdommen deres er på kveldstid, og spesielt i helgene når de er på fest.

Et uoversiktlig hjelpeapparat

Det kommer tydelig fram at foreldrene opplever det krevende å forholde seg til et sammensatt hjelpeapparat, og at det er utfordrende å ha oversikt over de ulike aktørene som er involvert rundt ungdommene, og hva de har ansvar for og kan bidra med overfor sine barn. En av foreldrene uttrykte det å forholde seg til hjelpeapparatet slik:

Vi har fått masse god hjelp og masse dårlig hjelp. Jeg som mor har stått på. Jeg er god med systemer så derfor har jeg fått det til. Det er kjempevanskelig og du må kjenne det norske systemet godt inn i "lovverkboka" – så da får du til det. Men det er – unnskyld – en helvetes jobb.

Foreldrene opplever det som krevende å forholde seg til et hjelpeapparat som har mange aktører, og hvor de ulike aktørene bidrar på ulike måter. Det gis uttrykk for at det krever både innsikt i systemet, og lovverk. Spesielt vil det være krevende for de foreldrene som har kommet til Norge i voksen alder, og hvor man må sette seg inn i norske forhold. Språket kan da også være en barriere for å tilegne seg kunnskap om hvordan hjelpeapparatet er organisert, og hvor man kan søke hjelp og bistand om man har behov for det. For disse foreldrene fremstår det derfor krevende å klare å sette seg godt inn i hva som finnes av mulig hjelp å få, og hva de kan forvente av hjelpeapparatet av bistand til sin egen situasjon.

Oppsummering

Foreldrene uttrykker et sterkt ønske om å kunne hjelpe ungdommene sine ut av en negativ og uønsket situasjon, og samtidig en frustrasjon over å ikke kunne hjelpe ungdommene sine godt nok. De sliter med å komme i posisjon overfor ungdommene sine, og få god innsikt i hvordan ungdommene har det og hva de gjør i fritiden sin. De peker på skolen som vanskelig for ungdommene, og hvor deres ungdommer møter utfordringer. Opplevelsen foreldrene sitter med er at det er krevende å få god innsikt i og kunnskap om hva hjelpeapparatet kan gi av bistand til familiene, og hva ungdommene kan få av hjelp og støtte for sine utfordringer. Det fremstår som at dette krever mye ressurser fra foreldrene, noe de i begrenset grad har, og at de dermed sliter med å finne en god vei inn til ungdommene for å endre på deres adferd. Foreldrene ønsker seg mer effektfulle tiltak, eksempelvis mer miljøterapi i skolen, eller mer enn kun samtaler om og med ungdommene.

Tjenestenes perspektiv

I gruppeintervjuet med fagansatte ble det reist ulike tematiske problemstillinger rundt hva hjelpeapparatet gjør i arbeidet med ungdom med voldsadferd. Dette handlet om alt fra hvordan utviklingen blant ungdommene har vært de siste årene, hvordan tjenestene møter ungdommer og deres foreldre, hvordan man samarbeider (på tvers) og hva man kan gjøre bedre sammen. Intervjuet besto derfor av refleksjoner og meningsutvekslinger fra de fagansattes ulike ståsteder, og hvor det ble løftet fram både hvor skoen trykker i dette arbeidet, og hva man lykkes med

overfor ungdommene. Her fremmes noen av de mest sentrale temaene de fagansatte diskuterte i gruppeintervjuet.

Vold blant ungdom

Både barnevernsvakta og politiet jobber med voldssaker. Dette er saker som opptar mye av deres tid. For barnevernet gjelder dette både foreldre som utøver vold, og barn og unge som utøver vold mot andre. De benevner det som en "bølge" av saker, og der mange av de unge blir fengslet. En representant for politiet sier det slik:

Hverdagen består av voldssaker eller andre uheldige hendelser barn og unge er utsatt for. Perspektivet vårt er ikke utelukkende å ta vare på barna, men også samfunnsvernet da. Det har vært en del støy internt hos oss for å skape en forståelse for hvilke utfordringer som ligger i de forskjellige perspektivene vi har da, til hvordan vi skal behandle de ungdommene vi jobber med. Alle i patruljene jobber jo med forebyggende arbeid i større eller mindre grad og har et eierskap i det som skjer, for eksempel på skolene.

Sett i lys av at det er en bekymring av en økende tendens til voldsbruk blant ungdom gir de fagansatte uttrykk for at utviklingstrekket er periodiske svingninger i omfanget av volden. Det går litt opp og ned, og de ser at når urolighetene blant ungdommene først starter,

så eskalerer det gjerne inntil det roer seg ned igjen. Leder ved en videregående skole sier at de opplever på intervjuetidspunktet en nedgang, men at omfanget av voldsbruk er noe som over tid varierer i skolen:

Vi har elever som utøver vold. Det varierer fra år til år hvor mye det er. Noen ganger er det simpelthen noen som sliter med å mestre sin hverdag både sosialt og fagmessig, og så blir vold en løsning her i øyeblikket. Andre ganger er det sånn at vold brukes som et redskap – når en ønsker å etablere et kriminelt nettverk eller slike ting, eller det kan være en sånn mannskulturting. Det største problemet rundt vold vi har hatt, det er det vi kaller en voldskultur da, det at det på en måte er greit å sloss på skolen og prøve å komme unna det og banke opp folk inne på skolen. Mye har dreid seg om narkotika eller slike ting, men en har også sett at det er slik at de som holder på med narkotika i mindre grad tyr til vold – som er synlig for oss, da. Gått mer fra de slemme dealerne til de snille dealerne, slik vi har sett det ihvertfall. Med det er liksom de tingene vi ser – frustrasjon i øyeblikket der en ikke mestrer situasjonen faglig eller sosialt, eller bevisst bruk i en kontekst for å bygge et nettverk, eller et eller annet da. Men for vår del må vi vel kunne si at det har vært verre før enn det er nå, det må vi vel egentlig kunne si da.

Jevnt over uttrykker fagpersonene at det periodevis har vært til dels mye voldsbruk, og mer enn på det tidspunktet intervjuet ble gjennomført. At det er svingninger i omfanget av vold fra ungdommene er naturlig, og kan ha ulike årsaker. Fra skolens ståsted kan svingningene skyldes ulike forhold, det kan henge sammen med hvordan enkeltpersoner fungerer i skolen, hvordan dynamikken i de sosiale nettverkene er, enkeltelevers situasjon, om det er ulike forhold innad i miljøene som skaper konflikter ol. Det at det svinger er antakelig naturlig, og tett relatert til hvordan temperaturen i ungdomsmiljøene til enhver tid er.

Få alternativer for ungdommer som sliter

Fagansatte i gruppesamtalen beskriver den samme problematikken som kommer frem i ungdomsintervjuene knyttet til tilhørighet. Mange ungdommer får lite oppmerksomhet og mestringsfølelse hjemme, og da er det normalt at de søker etter slike opplevelser på andre arenaer. Det er gjerne arenaer som i skolen, på idrettsbanen eller i fritidsaktiviteter hvor de kan oppnå dette. Dessverre er det slik at mange ungdommer heller ikke klarer å prestere på disse arenaene, med følger som at de heller søker mestring i ungdomsmiljøer ved f.eks. bruk av vold.

En ansatt fra barneverntjenesten sier det slik:

Jeg opplever at dette er ungdommer som alle prøver å bli kvitt da. Kvitt fra lokalsamfunnet, fra skolen, fra hjemmet og fra datten, så jeg er opptatt av hvilke tiltak som kan fungere. Jeg er opptatt av at vi ikke bare skal identifisere dem som voldelige ungdommer da. For det slaget eller det sparket skjer jo i 0,1 % av det døgnet de puster i... så jeg føler at hjelpeapparatet ofte identifiserer dem, og de blir nødt til å leve opp til ryktet sitt da... det er ihvertfall tanker jeg har.

De fagansatte ser at en utagerende oppførsel og voldsbruk fort skaper en negativ spiral hos ungdom, og man opplever at man ved skolene kanskje velger enkle løsninger i håndteringen av slik uønsket adferd. Det kan handle om å sende ungdommen på gangen, eller på andre måter prøve å «bli kvitt» ungdommen. En slik form for utestenging vil også kunne forekomme i organiserte fritidsaktiviteter, som følge av at enkelte ungdommer har et dårlig rykte, og man ønsker å unngå at det kan oppstå episoder ved å la de delta sammen med andre. Resultatet er at ungdommer blir ekskludert både på skole og fritid, og hvor det offentlige er med på å bidra til ekskluderingen. Samtidig er det også slik at de fleste vil søke tilhørighet hos grupper, og da tar man til takke med de gruppene man får innpass i, uavhengig av om det er en gruppe som vil gi negativ påvirkning eller ikke.

Forskjellsbehandling

Et tema som ble tatt opp til diskusjon i gruppeintervjuet med de fagansatte var hvordan foreldre og ungdom blir møtt av hjelpeapparatet. Sentralt i dette er hvilke holdninger og forutinntatte syn på sårbare familier og ungdommer som påvirker tjenesteutøvelsen, og hvordan man bevisst eller ubevisst behandler disse på ulike måter. De fagansatte legger ikke skjul på at de kan se at forskjeller forekommer i møtet med de som har hjelpebehov, og at det kan være ulikheter i hvordan man behandler ungdom ut i fra hva de representerer av utfordringer og vanskeligheter.

Ungdommer som utøver vold utfordrer hjelpeapparatet, de kan ha et dårlig rykte og deres omdømme kan påvirke hvordan man kommer de i møte og håndterer de. Det kan også gi utfordringer i hvordan de skal forholde seg til disse ungdommene i relasjon til annen ungdom. Dette kom til uttrykk fra en representant for en fritidsklubb, som sier det slik:

Og det er jo litt vanskelig for oss som jobber og skal serve en mengde med ungdom, når man da har noen som utøver vold, som gjør at flertallet blir redd da. Så skal vi på en måte prøve å ivareta alle, samtidig som vi veldig veldig gjerne ønsker å være der for alle – og det får vi ikke til når det er noen som ikke er velkommen. Og det er jo sårt for alle parter.

At man behandler alle på en likeverdig måte skal være et mål i tjenesteutøvelsen. Likevel forekommer forskjellsbehandling, gjerne ubevisst. Forskjellene handler om at familiene og ungdommene representerer ulike samfunns-

grupper, ofte etter sosioøkonomisk status og landbakgrunn. På spørsmål om minoritetsfamiliene og -ungdommene blir møtt av hjelpeapparatet på en annerledes måte, svarer en av informantene dette:

...om vi behandler ikke-norske annerledes, så tenker jeg at, ja, helt klart. Jeg synes barnevernet gjør det, jeg synes politiet gjør det, jeg synes skolene gjør det, synes alle egentlig gjør det. Sånn fra min jobb har jeg merket at vi forholder oss til foreldre på en helt annen måte enn om de ikke er norsk.

Det er en åpenhet blant de fagansatte om at man i hjelpeapparatet kan møte etnisk norske foreldre forskjellig ut i fra de ressursene foreldrene besitter, eksempelvis språklige ferdigheter, kunnskap om

norske forhold og kultur, økonomiske ressurser og sosial status. Rundt ungdom som utøver vold er ofte den ikke-etnisk norske bakgrunnen fremtredende. Følgende sitat kan illustrere dette:

Og jeg synes utenlandsk ungdom blir behandlet helt annerledes enn norsk ungdom. Jeg synes også – av politiet ofte da... også er det forskjell på hvordan vi behandler norsk ungdom ut fra sosial status hos foreldrene. Jeg tenker at ... jeg har noen grelle eksempler. ...vi rygger jo hvis pappaen er <statusyrke> – vi er jo livredde – tør jo ikke å åpne kjeften.

Forskjellsbehandlingen kan ha utslag på ulike måter, og knyttes til hjelpeapparatets forventninger i møte med forskjellige mennesker, og at man søker å forenkle sin egen arbeidshverdag. At de som har mye ressurser i større grad kan klare seg selv, og at de med lite ressurser må møtes på en annen måte. Mottakers språkkunnskap og antatte evner for forståelse kan i så måte påvirke tilnæringsmåten.

Denne forenklingen er ikke utelukkende knyttet til møtet med minoritetsfamilier, men gjør seg også

gjeldende i møte med ungdommer som kommer fra ressurssterke hjem. Fra sitatet ovenfor ser vi et illustrativt eksempel med ungdommer som har foreldre med statusyrker eller mye ressurser, og hvor saksbehandlere rygger litt i frykt for å møte motstand fra foreldre som er veldig pågående eller som kjenner regelverket veldig godt. På den annen side kan det også være at ressurssterke foreldre opplever de får mindre oppfølging fordi det forventes mer av de, og at de skal klare å stå i problemene selv, forstå systemene selv, gjøre avtaler på egen hånd ol.

Eksempelet med barn av foreldre med statusyrker kan få en til å tro at det ikke nødvendigvis er at det er ungdommen eller familien med minoritetsbakgrunn som er den utløsende faktoren for forskjellsbehandlingen, men snarere et resultat av hvor ressurssterk man er. Minoritetsspråklige familier med lite kunnskap om det norske systemet og dets lover og regler vil fremstå som ressurssvake i denne sammenheng. For de familiene hvor det generelle utdanningsnivået i tillegg er lavt vil det i tillegg være ekstra vanskelig å sette seg inn i systemene og hjelpeapparatets organisering.

Den utilsiktede forskjellsbehandlingen ungdommene og deres familier får fra offentlige tjenester er uheldig. Særlig kommer dette til uttrykk overfor ungdommer fra minoritetsfamilier, og kan være

et resultat av at man søker etter å forenkle eget arbeid, og med det skyr unna det ekstraarbeidet som kan komme med kulturelle og språklige utfordringer i arbeid med minoriteter. En av respondentene fortalte at man i møter med foreldre hvor det er en tolk til stede kan sitte med en mistanke om at foreldre samtykker til noe de ikke helt skjønner. Det kan være at saksbehandleren ikke forfølger dette videre opp for å sørge for at foreldrene forstår, da det vil medføre unødvendig ekstraarbeid og saksbehandleren har oppnådd det man ønsker i møtet. Et annet eksempel som ble gitt var en beskrivelse av hvordan minoritetsungdom kan bli sittende i foajeen på politihuset i flere timer uten at noen blir varslet. Respondenten mente dette aldri ville skjedd med en etnisk norsk ungdom:

Hvis en ikke-norsk ungdom blir tatt med inn på politistasjonen – det kan være ett eller annet – større eller mindre ting – der blir ikke foreldrene koblet på. Men norske ungdommer kommer ikke inn på barnevakta en gang – der blir foreldrene ringt med en gang.

Her viser det hvordan kontakten opp mot foreldrene er avvikende avhengig av ungdommenes bakgrunn. Det kan grunnes på hva årsakene er, men det kan lett forstås som en vegring mot å ta kontakt med enkelte foreldregrupper, eller der hvor man forventer at foreldrene ikke har de samme ressursene som etnisk norske foreldre har (språkferdighet, systemforståelse ol.). I intervjuene gis antydninger om at det kan være strukturelle

forskjeller i hvordan systemet forholder seg til ulike grupper i samfunnet. At forskjellene er innarbeidet i systemet over tid og ubevisst kommer til uttrykk i tjenesteutøvelsen. Samtidig er det å tilnærme seg ulike målgrupper på en og samme måte en utfordring. Det setter tjenesteyterne på prøve, spesielt overfor minoritetsspråklige, noe følgende sitat illustrerer:

Det blir vanskelig da. Men vi prøver ihvertfall å oversette noen lovting, og rettighetene deres, og vedtak og prøver å få oversatt på deres språk. Men mange er jo også analfabeter, ikke sant... Så man må jo prøve å forklare ting da. Men de får jo ikke samme informasjon og samme rettighetene, de skjønner ikke at de kan klage på ting på samme måten som den som er født og oppvokst her da. Og det har jo med systemforståelse å gjøre.

I denne sammenhengen vil det være nærliggende å tro at etnisk norske foreldre, og da særlig de som kjenner til systemet og regelverket, ville kunne skapt mer oppstyr rundt dette enn hva foreldre med færre ressurser har mulighet til. Det må likevel understrekes at ingen av respondentene mener det bevisst og systematisk forskjellsbehandles ut fra ressursituasjonen hos tjenestemottakerne, men snarere at fremgangsmåtene må forstås som et resultat av forenkling av egen arbeidshverdag og mangel på andre alternative tilnæringsmåter.

Lite konsekvent behandling

I forlengelsen av diskusjoner rundt forskjellsbehandling kom det i faggruppesamtalen også frem at det er lite konsekvent hvilken behandling de ulike ungdommene får. På en måte kan en si at dette er naturlig siden hver ungdom og hver sak er unik på sin måte. Samtidig må en anta at det er noen generelle trekk som går igjen ved de fleste saker som gjør at behandlingen burde være noenlunde lik. En av de fagansatte beskriver en slik problematikk knyttet til koordinering:

Vi opplever vel kanskje at det er veldig vanskelig å få til det koordinerte samarbeidet som <deltaker> her snakker om. Enten så er vi for mange inn, eller så er vi for få inn.

En annen fagansatt beskriver problematikken slik:

«For eksempel det som ble nevnt fra <deltaker> her med de utfordringene de hadde for noen år siden, så sitter vi i <organisasjon> med jevnaldrende gutter med enda mere utfordringer men med ikke norsktalende foreldre, uten at det i det hele tatt blir løftet på en finger på noe system, annet enn til saksbehandler, mens hele kommunehuset var jo snudd opp ned med disse andre ungdommene.

Disse kommentarer beskriver en situasjon som ikke likebehandler ungdommer og som er svært uheldig. Hvorvidt en sak blir tatt tak i bør ikke være et resultat av tilfeldigheter eller press fra foreldre eller andre eksterne aktører, og når en sak først blir tatt tak i bør det være forutsigbart nok til at saksbehandlere som jobber med saken ikke blir overrasket over hvilke tiltak og andre aktører som er i spill.

Kompliserte dokumenter og vanskelige system

Offentlige skriv er ofte maldokumenter med et byråkratisk og juridisk språk utformet for å forhindre muligheter for feiltolkninger. Problemet med slike dokumenter er at de for den gjengse befolkning fremstår som kompliserte og vanskelige å forstå. Spesielt vil dette være aktuelt for ressursvake og minoritetsspråklige, og i verste fall kan slike dokumenter og brev fremstå som uforståelige. En kommentar fra en av respondentene illustrerer problemet:

[...] vi sender jo de lengste vedtakene til de som har minst forutsetning for å forstå.

Dessverre er ikke dette en spissformulering. Ungdommene med flest problemer og utfordringer kommer ofte fra familier hjem og familier med begrensede ressurser. Selv om det kan stå i journaler at foreldre har blitt informert, så står det ingenting om innholdet har blitt forstått. Det er ingenting som tilsier at saksbehandlere prøver å lure klienter til å signere dokument, men samtidig må det være en forståelse for at flere klienter kanskje samtykker fordi de ikke vet hvilke alternativ de har, og føler seg presset til å samtykke.

En av respondentene uttaler at utstrakt bruk av fagterminologi, samt et system som er uoversiktlig og med saker som går på kryss og tvers, gjør at også de som jobber med dette synes det er utfordrende. Når vi også selv synes dette er utfordrende, er det et tydelig tegn på at det faktisk er for komplisert. Hovedformålet må være å sette brukerne i hovedfokus og bidra til at vi gjør

situasjonen enklere for de. Kompliserte og vanskelige dokumenter, uoversiktlige systemer og lite forståelig språk, bidrar ikke til det.

Et skille mellom ressurssterke og ressursvake kommer frem i bruken av fora eller hjelpegrupper som i hovedsak tas i bruk av ressurssterke, mens de med færre ressurser ikke benytter seg av disse tilbudene i samme grad. Det er uklart hvorvidt dette skyldes at ressursvake personer ikke ser nytten i tiltakene, eller om det er fordi de ikke kjenner til at tiltaket finnes.

Når er det forebyggende innsats?

I arbeidet med ungdommene står forebyggende innsats sentralt. Målet er å yte innsats på et tidlig tidspunkt slik at man forhindrer eller motvirker en uønsket eller negativ utvikling. Tidlig innsats eller hva som kan betegnes som forebyggende arbeid ble nevnt som en utfordring:

Vi bruker en del ord – vi snakker forebygging, men forebygging er jo egentlig det som skjer før – jeg føler at vi snakker egentlig om forhindring og avverging her. Vi snakker jo egentlig ikke om forebygging. For da skal jo egentlig ikke de her støtteapparatene og hjelpefunksjonene trengs å koble seg på. Så vi må starte opp tidligere med faktisk forebygging da.

Et betimelig spørsmål å stille er; når starter et forebyggende arbeid? Dette handler som regel om å ta signaler så tidlig at man kan være i forkant. En informant uttrykker at det tar for lang tid før man i hjelpeapparatet tar tak i utfordringer, man vent

i det lengste selv om signalene er der. Spørsmålet er når det rette tidspunktet er for at det skal anses som forebyggende sammenlignet med avverging, forhindring eller reparasjon? Dette beskrives slik:

Og så er vi altfor treige. Å sette i gang når en føler det har eskalert for mye da. Vi er kanskje litt for bakpå når det kommer til å fange opp enkeltindividet da. Vi lar det kanskje tute og gå litt før det blir synlig, slik som det ble nevnt tidligere. De som vaker litt under overflaten – ikke slåssing på skolen men slåssing på fritida, – om det er trøbbel hjemme men ikke trøbbel på fritida, så handler det om små nyanseforskjeller som det egentlig er. Det tar bare for lang tid før det blir oppdaga.

Hva fungerer og hva er god praksis?

De fagansatte ble utfordret til å reflektere rundt erfaringer med hvordan de lykkes i arbeidet med utagerende ungdommer. Det å peke på suksesser eller innsats som man vet virker kan være et godt utgangspunkt for bedring av tjenestene, og at man kan gjøre mer av det man vet virker. I intervjuet

trekkes det fram at man kan se at en viktig faktor i arbeidet er måten man klarer å samarbeide på tvers rundt den enkelte ungdom, og at man sammen klarer å gjøre det som er viktig og riktig for ungdommen.

En skoleleder forteller det slik:

Det er vel den største suksessfaktoren for oss som skole tror jeg at vi bygger opp den grobunnen rundt individet samtidig som vi løfter i flokk da. At vi har et system rundt elever som utfordrer.

Det å avklare forventninger til ungdommene som kommer til skolen er et moment i dette. Både for å skape tillit og respekt overfor eleven/ ungdommen, men også for å sørge for at man stiller noen krav til ungdommen som kan etablere grobunn for å lykkes. Det å møte ungdommene på denne måten gjør noe med ungdommens innstilling, og gjennom en forventningssamtale stilles det forventninger begge veier, både til hva ungdommen skal gjøre og hva skole og hjelpeapparat skal bidra med.

For noen av de som har voldelig atferd ser det ut til at voldsatferden blir borte dersom man fjerner arenaen der volden utøves, eksempelvis i skolen eller i skolemiljøet. Dette gjelder ikke for de mest alvorlige tilfellene, men man kan se at dersom en ungdom veksler mellom skole og praksis fører det til mindre vold. Dette trekkes fram som et verktøy man kan lykkes med i videregående skole.

Når ungdommene har fylt 18 år får man flere redskaper i verktøykassa, og det kan det jobbes

mer målrettet med ungdommen. Spesielt handler det om å gå tettere i dialog med ungdommen om hva han eller hun har interesser for og selv lyst til å gjøre, og bruke tid sammen med ungdommen om dette. Å skape en god relasjon mellom ungdommen og hjelper er da viktig, og noe som ser ut til å virke positivt. Suksessen ligger i å få etablert en god relasjon til ungdommen og så trylle fram en aktivitet knyttet til det ungdommen interesserer seg for. Og klarer man å koble på foreldrene, og da særlig gjelder det de minoritetsspråklige foreldrene i dette arbeidet, så er det enda bedre muligheter for å lykkes.

En informant var opptatt av at det er viktig å nå fram til foreldrene og spille på lag med de. Det erfares at det ikke alltid er de fra det offentlige hjelpeapparatet som har de beste forutsetningene for å klare å etablere en slik samarbeidsrelasjon. Overfor minoritetsspråklige foreldre er et viktig grep å bruke noen med god kjennskap til både det språket foreldrene snakker (morsmål) og den kulturen de har fra sitt hjemland. Følgende ble sagt om dette:

Min erfaring er at når det gjelder fremmedspråklige er at skal vi nå igjennom, så lykkes vi best når vi har noen med den samme kulturelle bakgrunnen til å hjelpe dem. Uansett hvem som har sagt det. Det har jeg sett mange ganger. Skal du kommunisere med de, både i forhold til å gi de informasjon, så de kan forstå hva som skjer, men også for å motvirke snillismen. For jeg har jo sett for eksempel at vi har hatt – for eksempel hadde vi en afrikansk dame engang som lekset opp til de somaliske mennene for eksempel. Sånn og sånn og sånn skulle det være. Og de somaliske mennene aksepterte det. De ville aldri ha akseptert det fra oss.

At tjenesteapparatet ikke når godt nok fram til sårbare og utsatte grupper, og de som har behov for bistand og hjelp er kjent. Dette kan som her nevnes skyldes fremgangsmåter og kommunikasjon ut mot mottakere av tjenester, men det kan også handle om organisering og hvordan hjelpeapparatet er inndelt i ulike sektorer.

Hemmere for godt arbeid

Organisasjonenes ulike oppdrag og målsettinger gjør at arbeidet ofte kan stå i motsetning til hverandre. For eksempel vil politiet i mange settinger ønske å løse en pågående situasjon umiddelbart, men kommer da i kollisjon med en annen aktør som ønsker å se mer på de langsiktige effektene og resultatene de vil ha med ungdommene. Samtidig er det ikke alltid at de ulike verktøykassene er egnet til alle de forskjellige

ungdommene. For noen fagfelt er verktøykassene beregnet på de mest alvorlige sakene, mens for andre er verktøykassene lite fungerende på slike saker. Det å finne fram til det som fungerer for den enkelte ungdom kan derfor være en utfordring når mange helpere er inne med ulike bistand.

Informasjonsdeling og samarbeid på tvers

I offentlig forvaltning er sektorprinsippet ledende. Det innebærer at tjenester er inndelt i definerte og avgrensede ansvarsområder. Dette betegnes ofte som velferdsstatens siloer. Selv om det ofte er snakk om statlige sektorer, så vil den kommunale organiseringen av tjenestetilbudet langt på vei følge denne inndelingen. Tjenester rettet mot ungdom generelt, og mot utsatte unge og deres familier mer spesielt, vil typisk falle innenfor ulike fagområder, som utdanning, justis- og politisektor,

idretts- og fritidstilbud, helsesektor, barnevern og sosiale tjenester, arbeid- og inkluderingstjenester.

Styrken i en slik organiseringen er høy grad av spesialisering og sterke fag- og profesjonsmiljøer. Utfordringen ved den spesialiserte velferdsstaten er avgrensede ansvarsmandat, juridiske reguleringer og økonomi-, mål- og resultatstyring knyttet til den enkelte sektoren. Dette kan fort utgjøre barrierer for samarbeid på tvers.

Flere av respondentene uttrykker at informasjonsflyten mellom de ulike instansene er dårlig, og at de fort kan bli tilfeldige eller som et resultat av personlige bekjenskap. Også på områder hvor en skulle tro at informasjonsflyten var bra, som f.eks. angående ungdommer i overgangen fra ungdomsskole til videregående, ser man at det svikter. Generelt etterlyser skolene mer informasjon

når for eksempel deres elever har gjort noe galt i helgene, noe som er uheldig siden de sitter med mye informasjon som de kan bidra med. En annen informasjonssvikt til skolene gjelder personer som blir overflyttet fra en annen skole eller fra et annet sted i landet, og har voldshistorikk i bagasjen. Dette gjør at de kommer på bakbeina allerede fra starten av.

I intervjuene med fagansatte trekkes systemtenkningen fram som en utfordring. Det er sentralt at man klarer å samarbeide på tvers, og at ulike instanser samhandler om ungdommene. Som tidligere nevnt er tidspunkt for involvering av ulike og relevante instanser betydningsfullt, det samme gjelder utveksling av informasjon og opplysninger for å få til et samarbeid. Jo tidligere man klarer å etablere et samarbeid, dess bedre er det. En av informantene sa det slik:

Hva er suksess? Det er samarbeidet vi snakker om ... suksess er når du får spilt på det orgelet av samarbeidende aktører da...

I dette samarbeidet er det viktig for å lykkes at man klarer å få til det en av informantene kaller en "god flyt". Det innebærer at man sørger for en god form for et samarbeid og samhandling, og at de ulike instansene har en felles forståelse for hva ungdommene trenger for å lykkes. Et viktig moment er da at de ulike faginstansene har tro på det de holder på med, og at det de gjør vil gi positive resultater. Synliggjøring av gode metoder for å få til tverrfaglig og tverretatlig samarbeid er et sentralt verktøy i arbeidet med ungdommene.

Oppsummering

De fagansatte ser at selv om utviklingen er en økende voldstrend blant ungdom, så er opplevelsen at dette det går litt i bølger, avhengig av temperaturen i ungdomsmiljøene. Vold og voldshandlinger blant de unge henger ofte sammen med hvordan enkelte ungdommer har det i skolen og i fritiden, og kan relateres til noen ungdommers tilknytning til belastede ungdomsmiljøer med rus

og kriminalitet. Det er tydelig at ungdom som faller utenfor i skole og i fritidstilbud trekkes mot negative miljøer, og hvor utøvelse av vold er en del av ungdomskulturen.

For hjelpeapparatet er tilnærmingen til ungdommene og deres familie betydningsfull for hvor godt samarbeid man får til om ungdommenes adferd og situasjon i hjemmet (og på skolen). Gode samarbeidsrelasjoner med foreldrene til de unge anses som viktig. De fagansatte peker på at dette kan gi utfordringer og ser at det ubevisst kan oppstå forskjellsbehandling i hvordan man følger opp ungdom og foreldre, avhengig av ressurs-situasjonen i hjemmet. Det kan handle om at manglende språkferdigheter og systemforståelse hos foreldre og ungdom skaper utfordringer i tjenesteytingen, eller at ansatte i hjelpeapparatet forholder seg annerledes til ressurssterke foreldre enn overfor andre. Selv om likebehandling er et ideal i tjenesteytingen forekommer det ulikheter

som følge av forenklinger i arbeidshverdagen, mangel på gode arbeidsmetoder, eller lite kompetanse og bevissthet om hvordan opptre overfor mer krevende og utfordrende tjenestemottakere.

Gode og tette relasjoner til ungdommene over tid erfares som god og virkningsfull praksis. Det kan bidra til å skape endringsmotivasjon hos ungdom som utøver vold, og stimulere til at ungdommer legger om kursen. Det å skape nye arenaer for mestring har også positiv effekt, og kan bidra til at ungdom reduserer voldsatferden.

Tverrfaglig og tverretatlig samarbeid mellom ulike instanser er en kjent utfordring i hjelpeapparatet. Det å skape gode samarbeidsformer, god informasjonsflyt og kommunikasjon mellom ulike etater og instanser er vanskelig, og svekker samhandling og samarbeid på tvers. De fagansatte er tydelig på at dette ikke handler om mangel på

ressurser, men mer om å finne de gode arbeidsmetodene. Utfordringen ligger å finne fram til de grepene i arbeidet som fremmer en god flyt i arbeidet når mange hjelpere bistår de unge og deres familier.

Ut fra dette løfter de fagansatte fram et viktig og sentralt spørsmål; hva legger man i det å jobbe forebyggende? Om forebyggende innsats er å forhindre eller motvirke en uønsket utvikling, må signalene fanges opp tidlig og innsatsen starte før problemene oppstår. Det pekes på at man som hjelpere ofte kommer for sent inn, og at signalene burde vært gitt eller blitt fanget opp tidligere. Innsatsen bærer derfor preg av å dempe og å endre uønsket adferd blant ungdom, heller enn å forebygge at ungdom begynner å utøve vold. I så måte må forebygging begynne så tidlig som mulig rundt de unge, og lenge før de potensielt starter en kriminell løpebane.

4 DRØFTING

Et viktig spørsmål er hvordan man kan forebygge og motvirke at ungdom blir del av vennekretser og miljø hvor rus, vold og kriminalitet er del av kulturen. Som fremstilt gjennom denne rapporten finnes det neppe et enkelt svar på dette. At ungdom faller utenfor i skole og fritidsaktiviteter, og søker seg til et fellesskap på siden av det andre ungdommer tilhører, må anses som uheldig og en ikke ønsket form for utenforskap i samfunnet. Forebygging av utenforskap kan forstås som en såkalt gjenstridig utfordring eller samfunnsproblem (wicked problem), og hvor løsninger må forhandles fram og bestå av elementer av innsats fra ulike aktører. Gjenstridige problemer er som regel utfordrende og vanskelige å løse, og hvor kompleksiteten i utfordringsbildet gjør det ekstra krevende å finne fram til gode løsninger.

Samsvarer ungdommenes perspektiver med tjenesteapparatets?

Ambisjonene her har vært å gå inn i kompleksiteten rundt ungdomsvold ved å ta utgangspunkt i hva ungdom som utøver vold selv sier om sin livssituasjon. Gjennom et innblikk i hva de unge voldsutøverne forteller kan man få ungdommenes egne perspektiv på hva som skal til for å forhindre at de etablerer seg i miljøer preget av en kultur med utagerende og negativ atferd, rus, vold og kriminalitet. Intensjonen for en slik tilnærming er at for å kunne yte riktig og god hjelp, så må hjelpen være forankret i individenes behov. Formålet her har vært å få mer kunnskap om hjelpebehovet til ungdom som utøver vold. Det har også vært et mål å innhente informasjon om hva foreldre til ungdom ser av behov for hjelp til seg og sine ungdommer, og hvilke erfaringer de har som foreldre til ungdom med voldsadferd.

Tjenesteapparatets perspektiver på ungdomsvold og arbeidet med å forebygge voldskriminalitet blant unge kommer også fram i denne utredningen. Sett i sammenheng er det interessant å vurdere hvor sammenfallende disse perspektivene er, og i hvor stor grad de unges behov sammenfaller med

tjenesteapparatets tilbud. Eller er det et sprik i hva ungdommene og hjelpeapparatet mener ungdom med voldsadferd trenger av oppfølging?

Hva er ungdommenes behov?

Ungdommene forteller at de som alle unge har et behov for oppmerksomhet og opplevelse av mestring og inkludering på de arenaene der de opptrer sammen med andre ungdommer. Mange av ungdommene som er intervjuet uttrykker en mangel på slike opplevelser, spesielt på arenaer som skole og i fritidsaktiviteter. Det bidrar til at de søker seg vekk fra disse arenaene, og mot andre steder og miljøer som kan innfri et slikt behov. Fellesskapsfølelsen, tilhørigheten og opplevelsen av å ha likesinnede venner i belastede miljøer med rus, vold og kriminalitet overskygger de negative konsekvensene av å ta del i en slik negativ ungdomskultur. I mangel på gode alternative ungdomsarenaer og fritidstilbud for de som sliter med å passe inn, eller å finne andre meningsfulle aktiviteter, blir belastede ungdomsmiljøene et sted de finner sin plass. Ungdommene har behov for aktiviteter og at det skjer noe, og løsningen blir å tilbringe tid sammen med venner og oppsøke spenning sammen med de. Man har sett at adferden i ungdomsmiljøene også kan forsterkes gjennom reaksjoner ved å stenge ungdom ute fra fritidstilbud. Utestengningen kan skyldes frykt for hva disse ungdommene vil gjøre med andre ungdommer som benytter seg av tilbudene. Innenfor ungdomsmiljøene er det ikke nødvendigvis en aksept for de spillereglene politi og andre offentlige instanser opererer etter, og ungdommene kan gi andre beskrivelser av hva som er rett og galt enn hva som er den gjengse oppfatningen i samfunnet. Det kommer spesielt til uttrykk rundt hva som kan beskrives som vold, og hvordan ungdommene legger et annet innhold og en annen alvorlighetsgrad i sin forståelse av hva vold er.

Fagansatte er opptatt av, og har erfaringer med, at meningsfull aktivitet for ungdommene kan virke dempende på deres negativ adferd,

gi de inngang til alternative mestringsarenaer og trekke ungdom vekk fra belastede miljøer. Utfordringen ligger i det å finne fram til en interesse og vekke motivasjon hos ungdommen til å prøve ut noe som bidrar til positive opplevelser. I skolen er det gjort noen erfaringer med at dette kan fungere for ungdommene, og at det kan være et utgangspunkt for en kursendring. De fagansatte er opptatt av at man må jobbe for å forankre et ønske om endring i den unge selv.

I møte med tjenesteytere er ungdommene opptatt av å bli møtt på sine premisser, noe som innebærer å bli møtt med respekt og på en måte som ikke er forhåndsdommende, nedsettende eller hvor de mistenkeliggjøres. De vil bli behandlet som andre ungdommer, ikke forskjellsbehandlet. Spesielt trekkes dette fram som viktig i møte med politiet, og når de blir oppsøkt ute blant annen ungdom. Når ungdommene opplever mangel på respekt gir det gjerne utslag i at ungdommene motsetter seg, blir vanskeligere å ha med å gjøre, og viser en tilsvarende manglende respekt tilbake. Det kan da bidra konfronterende, til at konflikter oppstår eller konfliktnivået øker, og det kan svekke ungdommenes tillit til hjelpeapparatet og gjøre det vanskeligere å nå fram til ungdommene med den hjelpen eller støtten de har behov for.

Ungdommene gir ikke uttrykk for at de har etablert gode eller nære voksenrelasjoner til noen utenfor hjemmet. De kan også forstås som at de ser på hjelpeapparatet som fragmentert, at det er flere hjelpere inne i bilde, og at de representerer ulike instanser (politi, barnevern, uteseksjonen ol.). At hjelperne er forskjellige personer fra gang til gang, og at de representerer ulike faginstanser kan for ungdommene oppleves som forvirrende. De fagansatte er opptatt av relasjoner til ungdommene, og at man gjennom å etablere relasjoner og tillit til ungdommene over tid legger grobunn for å oppnå resultater til forbedring. Relasjonsbygging er tidkrevende, og krever kontinuitet over en lengre periode. For å oppnå dette er det naturlig å tro at det for ungdommene er lettere å oppnå en slik relasjon gjennom å forholde seg til noen få, eller helst en hjelper. Et hjelpeapparat som består av mange instanser er for ungdommene uoversiktlig og vanskelig å sette seg inn i. Tillit og et godt etablert forhold til en voksenperson i hjelpe-

apparatet kan for noen av ungdommene bidra til å fjerne skepsis til hjelpeapparatet, og bidra til at det blir lettere å nå inn med riktig hjelpetiltak.

I mangel på innpass, og til tider utestengelse fra organisert idrett, i andre fritidstilbud eller på andre arenaer der ungdom ferdes, brukes mye av fritiden til ungdommene utenfor hjemmet og sammen med venner. I mangel på tilhørighet i skole eller fritidsaktiviteter blir fellesskapet med venner enda viktigere. Dette er et syn som både ungdommene og de fagansatte deler. Vennskap, tilhørighet og trygghet er viktig for ungdom, og sentrale behov som de unge bør få fylt. Utfordringen for ungdommene er den sterke lojaliteten til vennekretsen, og at de knyttes til kriminelle aktiviteter. For ungdommene er det vanskelig å forholde seg til at andre kritiserer de menneskene de faktisk opplever tilhørighet og vennskap til, og at både foreldre og tjenesteytere prøver å påvirke de til å unngå disse vennene og miljøet gjennom grensesetting eller sanksjoner.

Hvordan møte ungdommene og familiene med tjenester?

Ungdommenes og de fagansattes perspektiv på familiens betydning for ungdommenes situasjon er som vist noe forskjellig. Fra de unges ståsted rettes blikket mot forhold utenfor familien og hjemmesituasjonen, og ungdommene er ikke spesielt opptatt av egne familieforhold og det de har med seg av ressurser hjemmefra. Ungdommene trekker i liten grad fram hva de selv anser som mangler eller savn hjemmefra, hva foreldre og familie ikke har gitt dem, og hvordan det som har uteblitt kunne bidratt til å gi dem et bedre utgangspunkt. På sett og vis verner de unge om sine foreldre og den situasjonen de har i familien, noe som er et uttrykk for lojalitet overfor sine nærmeste. For å beskrive vanskeligheter, mangler eller dårlige erfaringer fra oppveksten peker de på forhold utenfor familien, og gjerne mot andre arenaer som skole og fritidsaktiviteter. Fra ungdommenes ståsted er det i de unges møte med forhold utenfor hjemmet at trøbbel oppstår.

Dette er også et perspektiv foreldrene til ungdom med voldsadferd deler med ungdommene, vanskelighetene ligger gjerne utenfor hjemmet, eller det er i alle fall der de kommer til uttrykk.

De fagansattes perspektiv er derimot mer opptatt av hvordan familiesituasjonen til ungdommene er, og på hvilke måte hjelpeapparatet kan gi støtte og bistand til foreldre og familie. Hjelpeapparatet legger større vekt på familieperspektivet enn ungdom og foreldre. For ungdommene kan dette virke invaderende, og kan være en grunn til at de vegrer seg for å fortelle om forhold i hjemmet i frykt for at det kan ha konsekvenser for familien.

Både de unge og foreldrene har utfordringer med å forstå hvordan hjelpeapparatet er organisert, og det oppleves som fragmentert og sammensatt. Inndelingen i ulike fagområder kan for mange oppleves som både byråkratisk og komplisert. Der de ser på seg selv noen som trenger helhetlig hjelp og støtte, deler tjenesteapparatet opp hjelpen i ulike biter. Og tjenesteapparatets tilnærming kan for foreldre oppleves som vanskelig tilgjengelig. Språk og kommunikasjonsform kan oppleves som utfordrende. Spesielt gjelder det for ikke-etnisk norske familier, og andre med lite kjennskap til kommunal tjenesteyting. De fagansatte er opptatt av det samme, og at tilnærmingen til familier med dårlige forutsetninger for å forstå hvordan tjenesteytingen kan påvirke de ansatte. Tilnærmingen til disse familiene kan kreve tilpasninger, ikke negativ forskjellsbehandling, og hvor det er behov for å sikre en forståelse i familiene for at hjelpeapparatet kan yte støtte og bistand. Dette kan være både krevende og utfordrende i enkelte tilfeller i noen familier, men god forståelse for hjelpeapparatet kan gi grobunn for et bedre og mer etablert samarbeid om ungdommenes vanskeligheter. Å spille på lag med foreldrene er en forutsetning for at samarbeidet rundt ungdommene skal fungere. Det å få foreldrene mer involvert i ungdommenes hverdagsliv er i mange tilfeller utfordrende, men viktig.

Hvordan oppnå god praksis hos hjelperne?

Det påpekes av de fagansatte at til tross for at ungdommene står overfor store og sammensatte utfordringer, så klarer man å få til mye som er bra. I en fremstilling hvor man retter søkelyset mot det som er vanskelig og utfordrende er det lett å se seg blind på det som ikke fungerer. Som vist ovenfor er det potensiale til å få til mer og bedre tjenesteyting, og som kan møte ungdommenes behov. Samtidig presiserer de fagansatte at det

allerede gjøres det mye godt i arbeidet med utsatte ungdommer, og som det kan bygges videre på. Dette gjelder spesielt der hvor man treffer ungdommenes eller foreldrenes behov godt.

Tidlig innsats og forebygging står sentralt i det å motvirke at ungdom faller utenfor i skole og fritidsaktiviteter. I et forebyggingsperspektiv er det viktig å se de tidlige signalene på avvik hos barn og unge, og som kan være tegn på og varsler om en uønsket utvikling. De fagansatte trekker opp spørsmål om "timing" og tidspunkt for når man kan si at man jobber forebyggende, og om innsats settes inn mot utsatte barn og unge til rett tid. Forebygging handler om at tiltak må eller bør settes igang i forkant, og før noe utvikler seg i negativ eller uønsket retning. De fagansatte peker på at man ofte kommer for sent inn i saker, eller at det glipper i det å gi tidlig oppfølging.

Noen mener det handler om forsiktighet, at hjelpeapparatet venter for lenge med å reagere. Spørsmålet blir da hvilke signaler man skal se etter hos barn og unge eller i familien, og når man skal agere for å tidlige motvirke en forventet negativ utvikling?

Ofte opplever de fagansatte at de blir løpende etter utfordringene hos ungdommene og i familiene, og hjelpeapparatet kobles på når utviklingen har kommet for langt. Da blir det krevende å sette inn tiltak for å skape en snuoperasjon. Det kan også handle om man tar riktige beslutninger, treffer godt og med rett tiltak, og setter inn riktig kompetanse og de rette hjelperne. Underveis i arbeidet med en ungdom eller familie kan man finne ut at man bruker "feil" tiltak, og av den grunn må bruke lang tid på å justere seg inn. Da kommer man fort på etterskudd. Man kan spørre seg om når hjelpeapparatet utfører forebyggende arbeid, bremsende innsats eller reparasjon?

Forebyggende innsats må komme på et tidlig tidspunkt, treffe riktig og følges opp over tid for å motvirke en uønsket utvikling. I et slikt arbeid er det å finne fram de gode verktøyene man har tro på at virker viktig for å oppnå ønskede resultater.

Riktig og god tilnærming til ungdommene og foreldrene er viktig for å etablere et godt samarbeid med hjemmet. Tolk kan fjerne språklige

hindringer og en person med liknende kulturell og språklig bakgrunn kan være nyttige for å forenkle kommunikasjonen med familien. Dette handler både om å motvirke språklige barrierer, men også for å gi familiene en god forståelse av, og innsikt i det offentlige hjelpeapparatets arbeid. En tilnærming basert på likebehandling tar utgangspunkt i å bruke rett framgangsmåte, det være seg å benytte tolk, ta seg god tid til å forklare og forsikre at mottaker av informasjon har forstått den riktig. Dette fordrer et fordomsfritt møte mellom tjenesteyter og -mottaker, og at man sørger å gi likebehandling ut i fra de ressursene ungdommene og familiene besitter.

Sektorinndelingen i offentlig tjenesteyting utfordrer rammene for godt samarbeid på tvers av fagområder. Det samme gjelder for god informasjonsutveksling og arbeidsflyt i hjelpeapparatet. Samarbeid og samhandling fra mange hjelpere rundt en ungdom eller en familie krever koordinering og kjennskap til hverandres arbeid. Dette er utfordrende i sammensatte saker der mange hjelpere er inne med tjenesteyting. De fagansatte er omforent om at et godt samarbeid på tvers av fagområder ikke handler om mangel på offentlige ressurser, men heller om å finne fram til de gode formene for samarbeid, koordinering og flyt i arbeidet. Tjenesteyterne mener det finnes mange eksempler på god praksis som fungerer, og som kan utvikles videre.

5 OPPSUMMERING OG AVSLUTNING

Med utgangspunkt i en økende voldstrend blant unge i Trondheim er det i denne rapporten sett nærmere på fenomenet gjennom å snakke med ungdommer med voldsatferd, foreldre til ungdom som utøver vold, og fagansatte i hjelpeapparatet. Hensikten har vært å få mer innsikt i årsaker til at flere ungdommer tyr til voldelige handlinger,

og hva hjelpeapparatet gjør for å forebygge og forhindre at ungdom havner i voldelige og kriminelle ungdomsmiljø.

Resultatene fra undersøkelsen kan i korte trekk summeres opp i følgende punkter:

Ungdom med voldsatferd sitt perspektiv:

- Veien inn i belastede ungdomsmiljø handler ofte for ungdom med voldsatferd om utenforskap som følge av manglende mestring, tilhørighet og fellesskapsfølelse i skole og fritidsaktiviteter. De tiltrekkes derfor av andre og negative vennemiljø, og tar del i omgangskretser hvor rus, vold og kriminalitet er en del av ungdomskulturen.
- I de belastede ungdomsmiljøene får ungdommene opplevelse av tilhørighet, respekt, tillit, fellesskap og vennskap til andre likesinnede unge med lignende bakgrunn.
- I ungdomsmiljøene er vold utbredt, og synet på hva vold er avviker fra den gjengse oppfatningen. Nevekamp, slåssing og det å gi noen bank oppfattes ikke som vold blant ungdommene. Vold er i deres oppfatning mer alvorlig, gjerne utført med våpen og med mer brutale konsekvenser. Av ungdommene brukes vold som kommunikasjonsform, ofte i mangel på gode språkferdigheter eller verbale uttrykksmåter. Volden i ungdomsmiljøene bærer preg av å være instrumentell, den utøves for å korrigere andre, hevne eller man ønsker å vise seg fram for å oppnå respekt og posisjon (måle muskler). Dette er også motivasjonen for mange voldshandlinger.
- Ungdommene viser lite empati for offeret, dårlig samvittighet eller anger for de voldshandlingene de har utført, og rettfærdiggjør volden med at offeret fikk som fortjent.
- Selv om ungdommene forstår at miljøet de er del av har negativ påvirkning på de (rus, vold og kriminalitet), er de lite motivert for å bryte med omgangskretsen. De hevder selv at de uten represalier fra miljøet kan velge å forlate det, men at deres egentlige venner utgjør det belastede miljøet. Realistisk sett mener flere at det vil være vanskelig å etablere seg blant nye venner.
- Ungdommene har lave ambisjoner for egen fremtid, og ser i liten grad hvilke negative konsekvenser egen voldsatferd kan ha for fremtidige muligheter. Flere har et syn på egen voldsadferd som del av det å være ung og noe som hører ungdomstiden til. De tror derfor de vil slutte med en slik adferd senere (og når de i større grad vil stilles ansvarlige for handlingene).

Foreldre til utsatt ungdom sitt perspektiv:

- Foreldrene sliter med å komme i posisjon overfor ungdommene for gi de nødvendig hjelp og støtte, og opplever at ungdommene er tause rundt hva de gjør på fritiden og hvem de er sammen med.
- Skolen tillegges som den arenaen hvor deres ungdommer møter problemer og vanskelighetene oppstår.
- De opplever det utfordrende å forstå og få oversikt over hjelpeapparatet som system, og hvor man kan få ulik hjelp og bistand.
- Foreldrene opplever at hjelpeapparatet bistår ungdommene, men ønsker mer kraftfulle tiltak enn bare samtaler med og om ungdommene. Det reises spørsmål om innsatsen er virkningsfullt nok.

Fagansatte i tjenesteapparatet sitt perspektiv:

- Det å forebygge at barn og unge utvikler negativ og voldelig adferd handler om at innsatsen må komme i gang så tidlig som mulig. Derfor må signaler fanges opp tidlig, og formidles til rette hjelpeinstans og til rett tid. Hjelpeapparatet opplever at de ofte blir løpende etter utfordringene, og at innsatsen derfor bærer preg av å være dempende eller reparerende for allerede uønsket voldsadferd hos unge.
- Relasjons- og tillitsarbeid mot de unge over tid bidrar til å gi de unge motivasjon for å endre egen adferd. Å gi de unge innpass på arenaer hvor de kan mestre er virkningsfullt.
- Et godt foreldresamarbeid er viktig i arbeidet med å forebygge. Samtidig kan det sette tjenesteyterne på prøve ut i fra ressursituasjonen i hjemmet. Tilnæringsmåtene kan derfor noe ubevisst og uheldig bli forskjellig ut i fra familier og foreldres sosiale, økonomiske og kulturelle bakgrunn. Slike skjevheter i tjenesteytingen kan dessverre tyde på at forskjellsbehandling forekommer.
- Koordinering av tverrfaglig og tverretatlig samarbeid og samhandling er krevende. Det handler om å finne samarbeidsformer som fremmer god informasjonsflyt, samarbeid på tvers av ulike instanser og koordinering av tjenester når mange hjelpere bidrar. Dette handler ikke om manglende ressurser til samarbeid, men å finne frem til de gode arbeidsformene som fremmer samarbeidet.

Mye gjøres allerede veldig bra i arbeidet med å forebygge at barn og unge utvikler voldsadferd. I denne rapporten kommer dette litt i skyggen av at fokuset er rettet mot hva utfordringene er, og hva man kan gjøre for å forbedre arbeidet ytterligere.

I så måte kan man si at rapporten heller mer mot å ha et problemfokus enn å få fram hva man lykkes med. Intensjonen med det har vært å få mer innsikt til nytte i det videre arbeidet med finne fram til gode måter å jobbe forebyggende med barn og unge med risiko for å utvikle voldsadferd.

VEDLEGG

Intervjuguide - Ungdom - voldskriminalitet blant ungdom i Trondheim

Informasjon om intervjuundersøkelsen

I Trondheim har det de siste årene vært en negativ utvikling med økt ungdomskriminalitet og voldsutøvelse blant unge under 18 år.

Trondheim kommune og politiet har derfor satt i gang et samarbeidsprosjekt med mål om å få mer kunnskap om og større forståelse av hva som er gode og forebyggende tiltak i arbeidet med barn og unge. Som del av dette prosjektet er det viktig å få et innblikk i ungdommers egne fortellinger og beskrivelser av sin livssituasjon, og høre hva de selv mener kan gjøres for at de ikke skal utøve kriminalitet. Du vil derfor være en viktig kilde for oss til innsikt og forståelse av hva ungdom trenger i sin oppvekst. Vi ønsker derfor å snakke med deg fordi du vil kunne bidra til å gi oss et innblikk i ungdommers hverdag. Din stemme og dine erfaringer er derfor viktig for oss, og vi håper du har lyst til å fortelle oss litt om dine egne erfaringer fra ditt liv og fra ungdomsmiljøet du er del av.

Det er frivillig å delta i intervjuet, men vi oppfordrer deg sterkt til å delta. Dine erfaringer er viktige for prosjektet og vil bidra til at gode tiltak til ungdom kan utformes i fremtiden. Informasjonen du gir vil bli behandlet konfidensielt og anonymt, og du kan føle deg trygg på at ikke noe av det du forteller vil ikke bli brukt mot deg. Det du forteller i intervjuet vil benyttes til å lage en rapport fra prosjektet, men det vil ikke være mulig å spore noe av det du sier tilbake til deg. Det er også viktig å presisere at du når som helst kan trekke deg fra prosjektet dersom du skulle ønske det, selv om vi på det sterkeste oppfordrer deg til å delta. Det vises forøvrig til samtykkeskjemaet for deltakelse i undersøkelsen. Intervjuet vil ha en varighet på rundt 1 time.

Alle som deltar vil få et gavekort som takk for at de stilte opp til intervju. I etterkant av intervjuet vil du også få tilbud om oppfølging dersom du skulle ha behov for det (noen ringer deg opp innen 3 uker).

Intervjuspørsmål

Bakgrunn og oppvekst

Først vil vi høre litt mer om deg og din bakgrunn...

- Kan du kort fortelle litt om deg selv og oppveksten din?
  - Var det noe du savnet eller manglet da du var yngre?
  - Hva tenkte du om det?
  - Hvordan påvirket det hva du gjorde?
  - Hva var ditt første lovbrudd som du kan huske?
  - Hvordan forklarte du lovbruddene for deg selv og for andre?
  - Hva synes du om politiet, NAV og andre som jobber i stat og kommune som har møtt deg?
  - Hva tror du disse personene ønsker fra deg?
  - Hvordan tror du målene deres stemmer med dine egne mål? (motstridende, sammenfallende)
  - Synes du de gjør sitt beste for å finne løsninger på dine utfordringer?*
  - Involverer de deg(/dere) i beslutninger som angår deg?*
  - Bruker de et språk som du forstår?*
  - Får du den informasjonen du trenger fra de?*
- Sikrer de et godt samarbeid rundt din sak?*
- Forstår og respekterer de dine ønsker og behov?*
- Opplever du at det er unødig/lang ventetid fra hjelpere?*
- Har du fått spørsmål om du vil ha individuell plan (IP)?

* Spørsmål brukt for å måle relasjonell kapasitet

Venner, ungdomsmiljø, roller og gjenger

Vi vil videre høre litt mer om dine venner og vennekretsen din...

- Hvordan er ungdomsmiljøet/vennekretsen du er en del av?
  - Hvordan ble du en del av denne vennegjengen?
  - Var dette venner du ønsket å være sammen med (og i tilfelle hvorfor)? Skulle du ønske du hadde andre venner/var del av en annen vennekrets?
  - Hva skal til for å bli en del av din vennekrets (dersom du er del av det)?
  - Er det tydelig hvem som er med og ikke i vennekretsen - anser dere at dere er en gjeng (med medlemmer)?
  - Har dere ulike roller i gruppa eller gjengen?
  - Er vold og voldsutøvelse et samtaletema i gruppa?

Stikkord: Mekanismer for gjengdannelse, hvordan rekrutteres det, hvordan er gruppedynamikken (roller, status, oppgaver, press ol.), synet på og betydningen av vold/voldsutøvelse/kriminalitet blant venner, hvem er pådrivere til vold, hvorfor vold ol.

Vold, voldsutøvelse og kriminalitet

I dette prosjektet er vi interessert i å høre mer om vold blant ungdom...

- Hvor ofte ser du/oplever du at noen slår eller utøver vold (og hvor ser du den)?
- Kan du fortelle litt om hvordan du opplever årsakene til at det blir utøvd vold i ditt ungdomsmiljø (avtalt, planlagt, man stiller opp for andre, press ol.)?
- Hvor går grensene for hva som er vold (og kriminalitet) og ikke?
- Filming/dokumentering og formidling av voldshendelser - hva er hensikten med det?
- Vil du si at det er en økende trend med vold i sosiale medier?

Stikkord: er vold vanlig i ungdommenes omgivelser, gir det status, hva forstås som vold (og kriminalitet), hvordan oppstår det, hva motiverer til voldsutøvelse, opplever de mer vold, sosiale mediers påvirkning, (negative) konsekvenser av vold.

Tanker om framtida

Dersom vi skal se litt inn i fremtiden...

- Hva er dine framtidsutsikter?
- Hvordan skal du nå dine ønsker, mål og drømmer for framtida?
- Tenker du at det du gjør i dag påvirker fremtidsmulighetene dine?
- Har du tanker om hvordan dine handlinger påvirker andre?
- Hva vil du si er det viktigste som skal til for at framtidig ungdom ikke skal komme inn i en kriminell løpebane eller bli voldsutøvere?

Stikkord: Et kortsiktig eller langsiktig livsperspektiv, planer for framtida og ønsker, mål og drømmer for livet? Realistisk forståelse for hvordan man kan nå dit, og forståelse av hvilke konsekvenser handlinger i dag kan ha for egen framtid? Konsekvenser av egne handlinger for andre ungdommer, offer, familiemedlemmer, andre ungdommer m.fl.?

Avrundning

- Har du andre tanker om dette temaet som du synes at vi skal kjenne til, eller noe du vil tilføye helt avslutningsvis?

Det var alt vi ønsket å spørre om. Takk for at du ville delta i undersøkelsen!

Intervjuguide - Fokusgruppe foreldre - voldskriminalitet blant ungdom i Trondheim

Innledning jf invitasjon. Lytte til foreldre som har erfaringer når barn begår kriminelle handlinger – opplevelser som foreldre - opplevd samarbeid med hjelpeapparatet.

Samtykke til opptak. Blir transkribert og slettet. Anonymt. Om dere snakker om egne erfaringer – prøve å ikke nevne navn. Taushetsplikt gjensidig i denne gruppen.

Runde med gruppa først – bli kjent. Hvorfor dere ønsker å delta i intervjuet? Hvordan definerer vi vold? (ut fra straffelov?)

Hvordan kom volden til uttrykk hos deres ungdommer barn?

Ungdommens nettverk og venner – utvikling?

Gjenger – betraktninger hvordan de kom inn – erfaringer på å komme seg ut?

Hvordan har det påvirket familien?

Hvem i hjelpeapparatet har dere hatt kontakt med/Hvem har dere opplevd å ha fått hjelp fra – og hvordan opplevde dere den hjelpen?

Erfaringer rundt at hjelperne samarbeidet seg imellom? Hvem koordinerte?

**Informasjon om hva de ulike hjelpeinstanser (PPT, HABU, BUP andre?) kan hjelpe med?
Er informasjon gitt på forståelig språk?**

**Skolegangen for ungdommene – hvordan dere opplevde det? Evt rettigheter (IOP/annet)?
Samarbeidet med skole/bhg?**

Hjelp fra eget nettverk/familie?

Er dette noe dere har snakket med andre om? Kjenner til andre som har opplevd det samme?

Tiltak dere har prøvd selv?

(– aktiviteter, støttepersoner i org., religiøse org./menigheter, gitt penger, klær, mobil, fulgt opp skole, arbeidspraksis)

Betraktninger – hvorfor tror dere ungdommen kom inn i dette miljø/startet – når begynte det?

Hvilke ønsker og drømmer har dere for deres ungdom i fremtida?

Hva vil du si er det viktigste som skal til for at framtidig ungdom ikke skal komme inn i en kriminell løpebane eller bli voldsutøvere?

Har du andre tanker om dette temaet som du synes at vi skal kjenne til, eller noe du vil tilføye helt avslutningsvis?

Intervjuguide – Fokusgruppe fagpersoner – voldskriminalitet blant ungdom i Trondheim

Innledning jf invitasjon. Lytte til fagpersoner som har erfaringer med barn og unge som begår kriminelle handlinger/bruker vold - opplevd samarbeid med hjelpeapparatet.

Samtykke til opptak. Bli transkribert og slettet. Anonymt. Om dere snakker om egne erfaringer – prøve å ikke nevne navn. Taushetsplikt gjensidig i denne gruppen.

Runde med gruppa først – bli kjent. Hvorfor jeg er invitert til å delta i intervjuet?

Hvordan definerer vi vold? (ut fra straffelov?)

Erfaringer med saker med familier som strever med at barna bruker vold?

Ulike utfordringer dere møter i arbeidet med disse ungdommene?

Fortellinger og betraktninger rundt ungdommenes historier – hva er det som gjør at de starter med dette – og hvordan kan de komme seg ut av det?

Kunnskap om gjenger og gjengdannelser hos dere?

Betraktninger på hvordan de kom inn – erfaringer på å komme seg ut?

Hvordan erfarer dere at ungdommenes situasjon påvirker familien – søsken og foreldre, kanskje storfamilie?

Opplever dere at dere klarer å bidra godt inn i familien og direkte i arbeidet med ungdommen slik at de får hjelp?

Erfaringer rundt at hjelpesystemet – dere – og samarbeidet dere imellom? – koordinering?

Tilbakemelding fra familiene og fra ungdommen selv på bistand fra dere?

Gir vi informasjon om hva de ulike hjelpeinstanser (PPT, HABU, BUP andre?) kan hjelpe med? Gis informasjon gitt på forståelig språk?

Samarbeidet med skole /bhg?

Samarbeid med politiet?

Samarbeid med barnevern?

Nettverksintervensjon – bruk av familieråd – i slike saker? Hjelp fra eget nettverk/familie?

Betraktninger – hvorfor tror dere ungdommene kommer inn i dette miljø/starter med dette?

1. Hvilke tanker har du om måter å jobbe på i fremtiden når det gjelder ungdom som utøver vold?
2. Tanker om samarbeid i slike saker – drømmesituasjon?

Hva vil du si er det viktigste som skal til for at framtidig ungdom ikke skal komme inn i en kriminell løpebane eller bli voldsutøvere?

Har du andre tanker om dette temaet som du synes at vi skal kjenne til, eller noe du vil tilføye helt avslutningsvis?

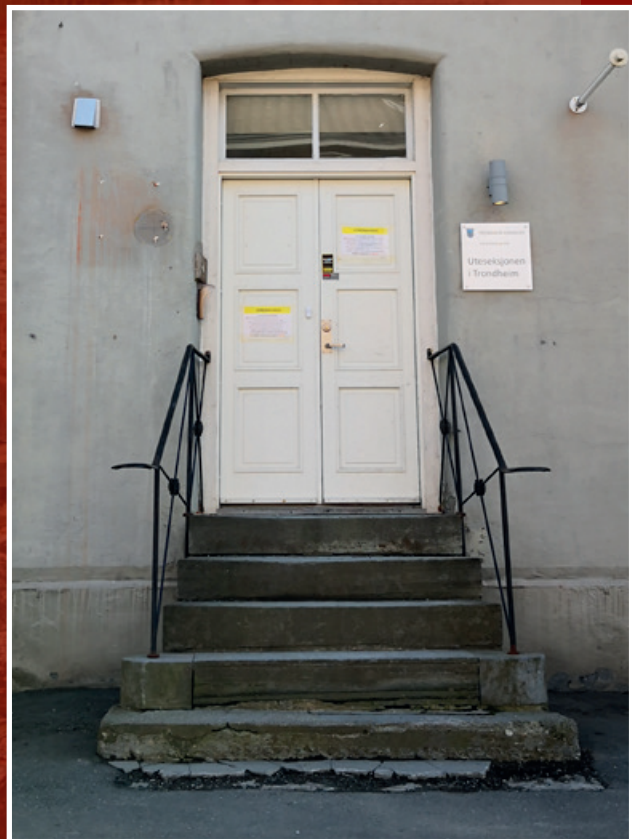

Trondheim kommune
PB 2300, Torgarden
7004 Trondheim

www.trondheim.kommune.no/slt/

156747 • Mars 2021
Layout og print: Skipnes Kommunikasjon AS

POLITIET

SLT
Samordning av lokale rus- og
kriminalitetsforebyggende tiltak